

Arjentaitojen hallinnan vaikutus rikoksettomuuteen - Marttojen arjentaitokurssit osana yhdyskuntapalvelua

Paula Latvala

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Arjentaitojen hallinnan vaikutus rikoksettomuuteen - Marttojen
arjentaitokurssit osana yhdyskuntapalvelua**

Paula Latvala
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2020

Paula Latvala

Arjentaitojen hallinnan vaikutus rikoksettomuuteen - Marttojen arjentaitokurssit osana yhdyskuntapalvelua

Vuosi 2020 Sivumäärä 47

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten Marttaliiton järjestämä arjentaitokurssi osana yhdyskuntapalvelua tukee rikoksettomaan elämään. Tarkoituksena oli selvittää kurssille osallistuvien rikosseuraamusasiakkaiden kokemuksia kurssin sisällöstä, toimivuudesta ja sen vaikutuksista. Tuloksia on tarkoitus hyödyntää ryhmämuotoisen yhdyskuntapalvelun kehittämisessä valtakunnalliseksi suoritusmalliksi.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja (=5). Opinnäytetyön tuloksia hyödyntävät sekä Rikosseuraamuslaitos että Marttaliitto.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä on keskitytty selvittämään rikollisuutta yleisesti, sen syitä ja seurauksia. Lisäksi on käsitelty yhdyskuntaseuraamusta rangaistusmuotona. Oleellisena tietoperustana toimii rikollisuudesta irrottautuminen ja sitä tukevat toimet. Lisäksi on tarkasteltu arjentaitoja ja niiden yhteyttä rikollisuuteen.

Opinnäytetyön tuotoksena saatiin tietoa ryhmämuotoista yhdyskuntapalvelua suorittavien rikosseuraamusasiakkaiden näkemyksistä ja kokemuksista siitä, miten Marttojen arjentaitokurssi tukee rikoksettomuutta ja miten muutos konkreettisesti näkyy kurssin suorittajien arjessa.

Opinnäytetyön tuloksista voidaan päätellä, että arjen taidot tukevat rikoksettomuutta. Kurssin sisältöä ja kestoja pidetään sopivina. Kehitysehdotuksia kurssin sisältöön ei ole. Arjen taidot ovat osallistujille tärkeitä, joskin suurimmalle osalle itsestään selviä. Jokainen kurssiin osallistunut on oppinut uusia asioita, mikä on tukenut arjen sujuvuutta. Ruuanlaitto nousee selkeästi muista kurssilla opeteltavista taidoista enemmän esille. Ruuanlaiton rinnalla mainitaan kuitenkin myös muita taitoja. Ryhmämuotoista toteutusta pidetään toimivana ja tukevana tapana. Kurssi on lisäksi vaikuttanut ajatuksiin yhteiskuntaa kohtaan positiivisesti. Kurssin avulla osallistujille on syntynyt mielikuva siitä, että yhteiskunnan palveluissa on jotain hyvääkin. Osallistujat kokevat ryhmämuotoisen yhdyskuntapalvelun antavan uuden mahdollisuuden

sekä apua ja tukea arkeen. Kriittikinä nousee esille se, että moni kokee saavansa apua ja tukea yhteiskunnasta vasta rikostuomion saatuaan eikä ennaltaehkäisevästi. Lisäksi kurssiin toivotaan lisää ohjaajia.

Asiasanat: arjentaidot, elämäntaito, rikoksettomuus, yhdyskuntapalvelu, rikosseuraamusasiakas

Paula Latvala

The Effect of Everyday Life Skills into a Crime Free Life - Martha Organization's Everyday Life Skills Course as a Part of Community Service

Year 2020

Pages

47

The aim of this Bachelor's thesis was to examine how the Martha Organization's everyday skills course as a part of community service supports crime free life. The participants' experiences of the course content, functionality and its effects were examined. The purpose of this study is to develop a group-shaped community service into a nationwide way of serving a sentence.

A Qualitative research method was applied in this thesis. The interviews were conducted as individual interviews (- 5). The results of this thesis are utilized by both the Criminal Sanctions Agency and the Martha Organization.

The theoretical framework focuses on sorting out crime in general, its causes and consequences. In addition it explains what community sanction is. Disengagement from crime and actions in support of it has also been explained. In addition everyday skills and their relation to crime have been investigated.

The results show that everyday skills support a crime free life. Based on the participants' feedback the course supports the smoothness of everyday life. The course has also positively influenced their thoughts on society. One criticism that was revealed in the research study was that many feel that they will receive help and support from society only after they have committed a crime.

Keywords: life skills, life management, crime, community service, criminal justice customer

Sisällys

1	Johdanto.....	9
2	Rikollisuus ja rikosseuraamusasiakkaat	11
2.1	Rikos ja rikoskäyttäytyminen	12
2.2	Rikollisuuden syyt ja sitä selittävät teoriat	12
2.2.1	Evoluutiokriminologia.....	13
2.2.2	Valikoitumisnäkökulma	14
2.2.3	Muita rikollisuutta selittäviä teorioita	14
2.3	Rikollisuuden kehitys	15
3	Rikostorjunnan vaikutus ja vaikuttavuus	16
3.1	Rankaisun hyödylliset tehtävät, vaikutus ja vaikuttavuus	17
3.2	Desistanssi, rikoksesta irrottautuminen.....	19
4	Elämähallinnan taidot ja rikoksettomuus	20
4.1	Arki, arjentaidot ja elämähallinta	20
4.2	Rikosseuraamusasiakkaiden elämähallintataidot	22
4.3	Arjentaidot rikollisuudesta irtautumisen tukena	22
4.4	Elämähallintaa tukevat organisaatiot ja hankkeet rikosseuraamusalalla	23
5	Yhdyskuntapalvelu ja Marttaliitto	23
5.1	Yhdyskuntapalvelu	24
5.2	Marttaliitto ja rikosseuraamus	26
6	Tutkimuksen toteutus	27
6.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	28
6.2	Tutkimusmenetelmä	30
6.3	Aineiston keruu ja analysointi.....	31
6.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	33
7	Tutkimustulokset.....	34
7.1	Kurssin sisältö.....	34
7.2	Kurssin toimivuus.....	35
7.3	Kurssin vaikutus.....	36
8	Johtopäätökset ja pohdinta	37
	Lähteet	41

1 Johdanto

Sasu Tyni (2015) on väitöskirjassaan ”Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita?” tutkinut vankeinhoidon vaikuttavuutta. Tyni on selvittänyt Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan vaikuttavuutta ja sen erilaisten toimenpiteiden vaikutusta. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi vangeille suunnatut ohjelmat. Tyni todistaa, miten vankilakierteeseen päädytään todellisuudessa harvemmin kuin usein ajatellaan.

Tilastot osoittavat, että puolet ensimmäistä kertaa vapautuvista vangeista välttää vankilakierteeseen joutumisen ja vajaa puolet heistä ei koskaan palaa takaisin vankilaan. Toisaalta väitöstutkimus kuitenkin osoittaa, etteivät vangeille suunnatut toimintaohjelmat vähennä uusintarikollisuutta tilastollisesti tarkasteltuna merkittävästi. Vaikka uusintarikollisuutta ei tilastollisesti arvioituna voida merkittävästi vähentää, pidetään jo yhden vangin muutosta merkittävänä. Se, että ryhmästä yksi vanki jättää rikollisuransa taakseen eikä syyllisty enää rikoksiin tulevaisuudessa, on riittävä peruste puoltamaan kuntoutusmenetelmien käyttöä. Väitöstutkimus korostaa sitä, miten vangeille järjestettyjä toimenpiteitä on tilastollisten uusintarikollisuuden lukemien lisäksi osattava tarkastella muistakin näkökulmista, kuten vangin hyvinvointi ja terveydentila. (Tyni, 2015)

Opinnäytetyön aihe syntyi yhteistyökumppanin tarpeesta. Marttaliitto oli ilmoittanut koulullemme hakevansa opinnäytetyöntekijää. Opinnäytetyön aihe puhutteli minua heti ja otin välittömästi yhteyttä Marttaliittoon. Olin etsinyt pitkään mielenkiintoista opinnäytetyöaihetta. Sovimme tapaamisen Marttaliiton yhteyshenkilön kanssa. Tapaamisella keskustelimme tarkemmin opinnäytetyön sisällöstä ja tutkielman toteutuksesta, jonka jälkeen virallinen opinnäytetyöprosessi alkoi.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten Marttaliiton järjestämät arjentaikukurssit vaikuttavat rikoksettomuuteen ja tukevat rikoksetonta elämää.

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa Marttojen järjestämien kurssien vaikutuksesta ja osallistujien kokemuksista kurssin toimivuudesta ja siitä, miten kurssi tukee asiakasta rikoksettomaan elämään tulevaisuudessa.

Kurssiin osallistujilta tarvitaan tietoa kurssitoiminnasta ja sen toimivuudesta, jotta toimintaa voitaisiin kehittää paremmaksi ja entistä vaikuttavammaksi. Oleellista on selvittää, miten kurssiin osallistuvat yhdyskuntapalvelua suorittavat kokevat kurssin antien tukevan heidän arjen sujuvuutta ja rikoksetonta elämää. Opinnäytetyö on rajattu tutkimaan nimenomaan

Marttaliiton ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteiseen pilottihankkeeseen osallistuviin yhdyskuntapalvelua suorittaviin rikosseuraamusasiakkaisiin.

Koen aiheen tärkeäksi, sillä aiempaa tutkimusmateriaalia on vähän. Lisäksi koen tutkielman tukevan tulevaisuuden rikosseuraamustyötä, joka kehittyy jatkuvasti ja keskittyy strategiasaan entistä enemmän tukemaan rikosseuraamusasiakkaiden kiinnittäytymistä osaksi yhteiskuntaa. Opinnäytetyön aihe on tärkeä ja ajankohtainen, mikä näkyy esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa. Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa vuosille 2019-2022 on listattu visioksi valmentaa asiakkaita rikoksettomaan elämään turvallisesti kohti avoimempaa täytäntöönpanoa. (Rikosseuraamuslaitos, 2020)

Marttaliitto ja Rikosseuraamuslaitos ovat useiden vuosien ajan toimineet hyvässä yhteistyössä. Marttojen ammatillista neuvontaa arjen taitoihin on toteutettu kaikissa Suomen vankiloissa. Marttaliitto eli Martat on pilotoinut syksystä 2018 alkaen ryhmämuotoista yhdyskuntapalvelua yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Pilottihankkeessa Martat järjestävät arjen taitoja kartuttavia kurseja yhdyskuntapalvelua suorittaville rikosseuraamusasiakkaille osana yhdyskuntapalvelua. Pilotointia on tähän mennessä järjestetty kolmella eri paikkakunnalla ympäri Suomen. Pilotointi jatkui vuonna 2019. Pilottihanke Marttojen osalta keskittyy arjen taitoihin, joihin lukeutuu ruuanlaitto-, puhtaanapito-, oman taloudenhoito- ja hygieniataitoja. Ryhmämuotoinen yhdyskuntapalvelu on uusi suoritustapa, jonka tavoitteena on kasvaa valtakunnalliseksi malliksi tätä tutkielmaa hyväksikäyttäen.

Tutkielman tuloksia voidaan hyödyntää tukemaan sekä Rikosseuraamuslaitoksen että Marttaliiton toimintaa. Saatujen tulosten avulla voidaan kehittää kurssien sisältöä, toteutusta ja selvittää sitä, millainen vaikutus kurssilla tällä hetkellä on osallistujiin. Kurssin tavoitteena on tukea rikosseuraamusasiakkaita rikoksettomaan elämään. Tämä opinnäytetyö tuo lisää luotettavuutta ja tukea aiemmin saatuihin tutkimustuloksiin.

Opinnäytetyön alussa selvitetään rikollisuutta yleisesti ja yleisimpiä rikollisuutta selittäviä syitä. Yleisimpiä teorioita käydään läpi kiteytetysti. Tässä luvussa selvitetään lisäksi rikollisuuden näkymiä tulevaisuudessa. Seuraavaksi käsitellään rikostorjuntaa ja sen vaikutusta ja vaikuttavuutta. Lisäksi tarkastellaan, mitä irrottautuminen rikollisuudesta vaatii ja, millainen prosessi irrottautuminen kokonaisuudessaan on. Tämän jälkeen tarkastellaan elämänhallintataitojen yhteyttä kohderyhmään eli rikosseuraamusasiakkaisiin. Tässä luvussa käydään läpi arjen määritelmää ja sitä, millaiset kohderyhmän arjenhallintaidot yleisesti tarkasteltuna ovat. Seuraavaksi selvitetään muutamia rikosseuraamusalalla toimivia organisaatioita ja hankkeita, joiden toiminta keskittyy tukemaan rikosseuraamusasiakkaiden elämänhallintataitoja. Viimeisenä teoreettisena pohjana käsitellään yhdyskuntapalvelua sekä Rikosseuraamuslaitoksen ja Marttaliiton historiaa. Samalla esitellään yhteistyökumppani Marttaliittoa ja sen toi-

mintaa. Teoreettisen viitekehyksen jälkeen käydään läpi tutkimuksen toteutus ja saadut tulokset. Aivan lopuksi esitellään tutkijan johtopäätökset ja pohdinta.

2 Rikollisuus ja rikosseuraamusasiakkaat

Rikollinen tai rikollisuus ovat käsitteitä, jotka aiheuttavat ihmisissä tiettyjä mielikuvia. Usein rikollisen ajatellaan esimerkiksi olevan tatuoitu, henkilön kantavan mukanaan veistä tai hänellä olevan vartalossaan arpia. Todellisuudessa rikollisille on vaikea löytää keskenään yhdistäviä tekijöitä, jotka erottaisivat heidät muista, sillä yksiselitteistä syytä rikollisuudelle ei voida nimetä. Monilla rikollisilla voi keskenään olla yhteneväisyyksiä, mutta kaikkia rikollisia ne eivät yhdistä toisiinsa. Esimerkkejä yleisistä selityksistä rikollisuudelle ovat köyhyys, päihitteiden käyttöön liittyvät ongelmat sekä psykologiset ongelmat.

Ainoana yhdistävänä tekijänä kaikille rikollisille tosiasiallisesti on se, että he kaikki ovat syyllistyneet johonkin sellaiseen tekoon, joka on kyseisen maan rikos- tai muussa lainsäädännössä määritelty kielletyksi tai rangaistavaksi. Tätä tekoa voidaan kuvailla kriminalisoiduksi teoksi. Näitä tekijöitä yhdistää rikoslaki. Viime kädessä siis rikoslaki ja tuomioistuimien määrittävät sen, kuka on rikollinen ja kuka ei.

Rikollinen ihminen yksinkertaisesti selitettynä on henkilö, joka rikkoo lakia. Kaikki eivät jää rikoksistaan kuitenkaan kiinni. Voidaanko siis ajatella, että todennäköisesti jokainen meistä on rikollinen? Rikokset eivät aina ole suuria tekoja, joista jäädään kiinni. Rikoksia ovat kaikki lain rikkomiset ja rikollisia ovat kaikki ne henkilöt, jotka ovat tehneet rikkomuksia. Jotkut meistä ”kunnon kansalaisista” saattavat syyllistyä rikoksiin jopa päivittäin. Rikollisuutta ovat esimerkiksi ylinopeuden ajaminen, työpaikalta materiaalin, kuten paperin vieminen kotiin tai nuorena omenavarkaisissa käynti. Joku on myös ehkä joskus lyönyt toista ihmistä. Todennäköistä on siis, että jossain vaiheessa elämäämme olemme kaikki rikkoneet lakia. Olemme todennäköisesti syyllistyneet useisiin rikoksiin. Nämä rikkomukset ovat rikoksia, vaikka emme olisikaan jääneet niistä kiinni ja joutuneet rangaistuksi niistä. Toisin sanoen suurin osa meistä on siis rikollisia.

Rikollisuus ei ole ominaisuus, vaikka usein niin ajatellaankin. Arkiajattelussa ihmiset jaetaan kahteen ryhmään, rikollisiin ja kunnon kansalaisiin. Näin ei tosiasiallisesti kuitenkaan tulisi tehdä. Rikollisuus ei ole sairaus tai patologinen ilmiö, jonka perusteella meitä voitaisiin jaotella ryhmiin. Kuten aiemmin jo todettiin, kaikkia rikollisia yhdistää yksi ainoa asia, lain rikkomus. Laki määrittää sen, ketkä meistä ovat rikollisia. Suomessa eduskunta päättää viimekädessä maamme lait. Toisin sanoen Suomessa eduskunta siis päättää, ketkä ovat rikollisia. (Laine, 2007.)

2.1 Rikos ja rikoskäyttäytyminen

Rikokselle voidaan antaa sekä legaalinen että luonnollinen selitys. Legaalinen rikoskäsite keskittyy tarkastelemaan rikosta lain kautta. Rikos on siis laillisesti laissa rangaistavaksi määrätty teko. Laissa on säädetty ne teot, joista seuraa rangaistus. Laissa on määritelty myös kyseistä rikkomusta seuraava rangaistus. Luonnollinen rikoskäsite puolestaan määrittää sellaiset teot, jotka ovat niiden paikasta ja ajasta riippumatta rangaistavia. (Lappi-Seppälä, 2006.)

Rikoskäyttäytyminen on yksiselitteisesti yksilön rikollista toimintaa. Rikoskäyttäytyminen ei siis ole sosiaalinen konstruktio, koska se ei perustu kulttuurisiin määritelmiin, rakennelmiin tai konstruktioihin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lait eivät määritä rikoskäyttäytymistä vaan ne yksilöt, jotka rikkovat annettuja sääntöjä. Kyse on nimenomaan näistä yksilöistä, jotka poikkeavat muista. Tilannetta voidaan havainnollistaa esimerkiksi jalkapallon avulla. Kuvitellaan tilanne, jossa sata henkilöä pelaa jalkapalloa. Pelin aikana tehdyt rikkeet ja varoitukset tilastoidaan. Tässä esimerkissä pelin säännöt toimivat sosiaalisena konstruktiona. Yhteisistä säännöistä huolimatta osa pelaajista tekee enemmän rikkeitä kuin muut, koska he ovat alttiimpia rikkomaan sääntöjä. Kyse ei siis ole keksytyissä säännöissä vaan syy löytyy yksilöstä itsestään. (Kivivuori, 2008.)

2.2 Rikollisuuden syyt ja sitä selittävät teoriat

Rikoskäyttäytymisen syitä on selvitetty viime vuosisadan aikana. Täydellistä selitystä rikollisuudesta voidaan tuskin koskaan antaa. Rikollisuuteen vaikuttaa sekä yksilö että moderni ja monimutkainen yhteiskunta. Riskitekijöistä on kattavasti tietoa, mutta niistäkään ei suoraan voida ennustaa tai päätellä yksilön rikollisuraa. Lisäksi tulee korostaa sattuman merkitystä.

Yksittäinen sattuma voi toimia sinä merkittävänä käännekohtana elämässä, joka määrittää yksilön loppuelämän. Yksittäisen sattuman takia yksilö voi sitoutua rikollisuuteen loppuelämäkseen tai päin vastoin ohjata pois rikollisuudesta. Törmäämme sattumiin esimerkiksi silloin, kun valitsemme puolisoimme, työpaikkamme tai asuinalueemme. Ennen vanhaan sattumista on puhuttu kohtaloina juurikin sen vaikuttavuuden takia.

Vuokko Viljanen (2014) on tutkinut sukupolvien ylittävää huono-osaisuutta. Viljasen tutkimuksesta käy ilmi, että isän ja äidin rikollisuus lisää yksilön tekemää rikollisuutta. Rikollisuuteen vaikuttaa myös muut elämän haasteet, kuten päihdeongelmat, perheväkivalta ja perheiden rikkonaisuus. Näillä kaikilla on lisäävä vaikutus jälkipolvien tekemään rikollisuuteen. Kasvavan nuoren elämään ja minäkuvaan vaikuttaa tutkimuksen mukaan muun muassa vanhempien mielenterveysongelmat, päihteidenkäyttö, perheväkivalta, yleinen osattomuus, köyhyys sekä lapsuudenajan kaltoin kohtelu ja laiminlyönti. (Bijleveld & Wiikman, 2009, 142-155.)

Nyky-yhteiskunta on muuttunut merkittävästi ajasta, jolloin rikollisuusteoriat ovat syntyneet. Erilaisten tutkimustulosten mukaan korkeammat elintasot ja tasaisemmat tulonjaot korostavat yksilön merkitystä. Toisin sanoen köyhyys ja epätasa-arvo lisäävät rikollisuutta. Yksilön vaikuttavia ominaisuuksia ovat muun muassa impulsiivisuuden aste, itsekontrollin taso, kielteinen emotionaalisuus ja taipumus päihteiden väärinkäyttöön. Vapaamielinen elämäntapa tukee yksilön mahdollisuutta toteuttaa itseään. Yksilön ominaisuudet ja alttiudet vaikuttavat aiempaa enemmän nyky-yhteiskunnassa siihen, millaiseen asemaan ja elämäntilanteeseen päätyy.

Rikollisuutta ei voida suoraan ennustaa. Rikollisuutta voidaan kuitenkin selittää erilaisilla teorioilla. Useimmat kriminologian teoriat ovat syntyneet 1920-1970-luvuilla. Teorioita on useita. Näitä teorioita ovat muun muassa evoluutiokriminologia, valikoitumisnäkökulma ja paine-, kontrolli-, oppimis-, leimaamis- ja konfliktiteoriat sekä rutiinotoimintojen teoria.

Teoriat ja selitykset eivät sulje toinen toisiaan pois. Usein kyseessä onkin samanaikaisesti useampi teoria. Teorioiden toimenpidesuosituksissa on sekä eroja että yhteneväisyyksiä. Lähes jokainen teoria tukee ajatusta siitä, että vankeus on tehoton keino rikosten vähentämiseksi. (Kivivuori, 2008.)

2.2.1 Evoluutiokriminologia

Evoluutiokriminologia perustuu Charles Darwinin (1809-1882) evoluutioteoriaan. Evoluution perusideana on uusien lajien syntyminen jo olemassa olevista lajeista. Uudet lajit syntyvät luonnonvalinnan avulla, kun yksilöt taistelevat olemassaolostaan. Evoluutiokriminologia keskittyy selittämään ihmisen käyttäytymistä ja tekemiä valintoja evoluution myötä eli selviytyäkseen. Ihmiselle on ajan saatossa kehittynyt käyttäytymispiirteitä evoluution seurauksena. Lajien käyttäytymispiirteet ja aivotoinnot ovat olleet luonnonvalinnan kohteina. (Kivivuori, 2008.)

Evoluutioteoreettisia selityksiä voidaan löytää esimerkiksi miesten ja naisten rikoskäyttäytymisen eroista. Miehet syyllistyvät naisia useammin vakavan väkivallan käyttöön. Tutkimusten mukaan miesten välistä väkivaltaa esiintyy selkeästi enemmän nuoruusiässä. Evoluutiokriminologian näkökulmasta voidaan selittää esimerkiksi sitä, miksi naisten osuus rikoksiin on alhaisempi. Syynä tähän pidetään naisten alttiutta välttää riskejä elossa pysymisen turvaamiseksi. Tutkitusti yleisemmin naiset myös pelkäävät joutuvansa rikoksen uhriksi. Toisaalta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan selittää sillä, että miehillä on naisia useammin taipumus kontrolloida kumppaniaan väkivallan keinoin. Moraalitunteita voidaan myös selittää evoluutioteorialla. Moraalitunteilla tarkoitetaan rikoksen aiheuttamaa katumusta ja paheksuntaa. Moraalitunteet voivat olla luontaisia valmiuksia, joiden avulla yhteisön sääntöjen rikkominen voi olla vaikeampaa.

2.2.2 Valikoitumisnäkökulma

Valikoitumisteorian mukaan toiset ihmiset syyllistyvät toisia ihmisiä todennäköisemmin rikoksiin. Todennäköisyyteen vaikuttaa yksilön ominaisuudet, kuten aggressiivisuus, impulsiivinen käyttäytyminen ja puutteelliset kognitiiviset kyvyt. Edellä mainitut tekijät ovat usein yhteydessä huono-osaisuuteen, mikä tutkitusti lisää rikollisuuden riskiä.

Valikoitumisteoriaan sisältyy myös itsekontrolliteoria. Teorian mukaan henkilö, jolla ei ole vahvaa itsekontrollia syyllistyy rikoksiin spontaanisti ja omien halujensa ohjaamana. Yksilö, jonka itsekontrolli on heikko ei yleensä ajattele seurauksia vaan toimii hetken mielijohteessa.

2.2.3 Muita rikollisuutta selittäviä teorioita

Muita teorioita, kuten jo aiemmin mainittiin ovat esimerkiksi paine-, kontrolli-, oppimis-, leimaamis- ja konfliktiteoriat sekä rutiinitoimintojen teoriat. Alla on tiivistetysti avattu kutakin teoriaa.

Paineteoria viittaa sosiaaliseen paineeseen. Robert Mertonin anomiateoriaa pidetään paineteorian klassikkona. Mertonin mukaan kulttuuri asettaa ihmisten tavoitteeksi vaurastumisen, mikä ei läheskään kaikille ole mahdollista. Tilanne turhauttaa yksilöitä, koska vaurauden tavoittelemisen on uuvuttavaa. Yksilön turhautuminen puolestaan voi purkautua rikoksina. Vaurauden tavoittelu ei ole ainoa paineteoriaa selittävä tekijä. Erilaiset yhteiskunnalliset ihanteet aiheuttavat vastaavasti suorituspaineita. Yksilön oman elämän vastoinkäymiset lisäävät painetta entisestään. (Rikoksantorjunta, 2020.)

Konfliktiteoria keskittyy välittömiin syihin, tunteisiin ja tavoitteisiin, jotka motivoivat yksilöä rikoksen tekoon sen välittömässä läheisyydessä. Konfliktiteoria keskittyy tarkastelemaan yksilön tunteita juuri ennen rikoksen tekoa. Teorian mukaan yksilö syyllistyy rikoksiin, koska hän haluaa ratkaista ongelmia tai oikaista kokemiaan vääryyksiä. Teoria korostaa moraalisia tunteita, vaikei konfliktiteoria otakaan kantaa siihen. (Kivivuori, 2008.)

Kontrolliteoria perustuu yksilön haluihin ja tarpeisiin. Tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi yksilö saattaa syyllistyä rikoksiin. Sosiaalinen kontrolli ja sosiaaliset siteet voivat estää tai hillitä näitä yksilön käyttämiä keinoja. Sosiaalisia kontroleja on sekä virallisia että epävirallisia. Virallisiin kontroleihin kuuluu eri viranomaisten asettamat säännöt ja toimenpiteet. Epävirallisina kontroleina voidaan pitää kirjoittamattomia sääntöjä, jotka ovat yleisesti paheksuttavia toimintamalleja. Kontrolliteoria keskittyy tukemaan niitä sosiaalisia tekijöitä, jotka ehkäisevät ja hillitsevät rikollisuutta. Näitä ovat esimerkiksi perhe, koulu ja työsuhte.

Oppimisteorian mukaan rikoskäyttäytyminen on opittava taito. Rikoskäyttäytymistä opitaan ryhmässä. Oppimisteoriaa tukee vahvasti neutralisaatioteoria, jonka mukaan yksilö pyrkii

selittämään toimintaansa ja hakemaan oikeutta rikolliselle käyttäytymiselleen esimerkiksi vetoamalla mielentilaansa tai väittämällä, ettei suurta vahinkoa ole syntynyt.

Leimaamisteoria puolestaan selittää rikollisuutta yksilön kokemalla leimaamisella. Kun yksilö leimataan muiden silmissä rikolliseksi, vaikuttaa muiden näkemys myös siihen, miten yksilö näkee itsensä. Kun muut leimaavat yksilön rikolliseksi, leimaa yksilö itse itsensäkin rikolliseksi. Näin ollen rikollisen toiminnan jatkaminen on helpompaa. Leimaamisteoria selittää erityisesti sekundaarista rikoskäyttäytymistä eli uusintarikollisuutta ensimmäisen rikoksen jälkeen.

Rutiinotoimintojen teoria selittää yksilön tekemiä rikoksia laillisten arkirutiiniensa pohjalta. Rutiinotoimintojen teorian mukaan yksilö syyllistyy rikokseen sopivan tilaisuuden koittaessa. Teoria ottaa kantaa siihen, miksi rikos tapahtuu sopivana ajankohtana ja sopivassa paikassa. Rutiinotoimintojen teorian ajatellaan perustuvan yksilön rationaalisuuteen. Yksilö syyllistyy siis ainoastaan silloin rikokseen, kun tämä kokee sen tarpeeksi kannattavaksi. (Rikoksentorjunta, 2020)

2.3 Rikollisuuden kehitys

Haaste-lehden tekemän sähköpostitutkimuksen mukaan tulevaisuudessa rikollisuus tulee muuttumaan globalisoitumisen seurauksena. Laajaa huolta herättää myös yhteiskuntamme lisääntynyt eriarvoistuminen. Rikollisuuden uskotaan kansainvälistyvän ja siirtyvän verkkoon. Tutkimuksessa nousi selkeään keskiöön teknologian kehitys, kansainvälistyminen ja polarisaatio.

Rikollisuus siirtyy nopeaa tahtia verkkoon. Tietoverkkoja voidaan hyväksikäyttää mitä erilaisimpiin rikoksiin. Verkon avulla voidaan esimerkiksi tehdä petoksia, huijauksia, levittää haittaohjelmia ja harjoittaa aktivismia. Poliisiammattikorkeakoulun rehtori Kimmo Himbergin mukaan teknologian kehitys näkyy erittäin selkeästi jo lyhyellä aikajanelalla tarkasteltuna. Himberg uskoo esimerkiksi petosrikollisuuden, uhkailun, kiristämisen ja sitä hyödyntävän seksuaalirikollisuuden laajenevan verkkoteitse tulevaisuudessa.

Kyberrikollisuus puhuttaa tänä päivänä paljon. Kyberrikollisuus ei kuitenkaan ole rikostyyppi vaan ainoastaan työkalu. Tietoturva-aukkoja hyödyntävä rikollisuus yleistyy jatkuvasti ja sen uskotaan jatkavan yleistymistä entisestään. Terrorismin uhkakin on mahdollinen, mutta sen ei kuitenkaan nähdä lisääntyvän Suomessa tulevaisuudessa. Terrorismin uhka on Suomessa alhaisempi kuin monissa muissa maissa. Finanssiala ry:n johtava Risto Karhunen uskoo terrorismiuhan pysyvän matalana myös tulevaisuudessa.

Teknologian kehitys toimii uhkana, mutta myös voimavarana. Entistä tehokkaampi teknologia tarjoaa uusia ja tehokkaampia työvälineitä myös rikosjärjestelmän käyttöön. Uusien ohjelmi-

en kehittäminen ja hyödyntäminen työssä vaatii toisinaan myös ennakkoluulottomuutta ja valmiutta yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Himberg uskoo kansainvälistymisen poistavan valtion väliset rajat. Tämä voi näyttäytyä esimerkiksi ulkomaisperäisten rikollisryhmien toiminnan ilmenemisenä Suomessa. Himberg toteaa syrjäytymisellä ja rikollisuudella olevan todistettavasti yhteys toisiinsa. Nyky-yhteiskunnan polarisaatio ja lisääntyvä syrjäytyminen tulee Himbergin mukaan lisäämään arkirikollisuutta.

Huomattavaa painoarvoa annetaan ennakoitivalmiuksien rakentamiselle. Viranomaiset tarvitsevat entistä enemmän aikaa vastata uusiin haasteisiin, sillä turvallisuusympäristö on aiempaa monimutkaisempi. Tietosuojan turvallisuus on ensisijaisen tärkeää ja etenkin esimerkiksi terveysviranomaisten ja lainvalvontaviranomaisten välinen tiedonvaihto tulee mahdollistaa. Rikoksia voidaan estää asianmukaisen ja toimivan tiedonvaihdon ansiosta. Kansalaisten tiedot ovat turvassa, sillä myös poliisilla on vaitiolovelvollisuus.

3 Rikostorjunnan vaikutus ja vaikuttavuus

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on vähentää uusintarikollisuuden riskiä. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020). Tämän haasteellisen tavoitteen saavuttamiseksi Rikosseuraamuslaitoksen on tehtävä laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Yksinään se ei pysty saavuttamaan haluamaansa tavoitetta. (Tyni, 2015.) Yhteistyössä tulee korostaa rikostorjunnan näkökulmia, dialogin lisäämistä ja nuorten kuuntelemista. Lisäksi poliisin ennalta estävää toimintaa tulisi lisätä ja toiminnassa hyödyntää jatkuvasti kehittyvää teknologiaa. Yhteistyön lisäksi työntekijöiden osaamistarpeet vaativat monipuolistumista. (Kostiainen, 2017)

Rikoksen torjunnalle asetetut tavoitteet ovat korostaneet uusintarikollisuuden tutkimisen tärkeyttä. Oman toimintansa kehittämiseksi Rikosseuraamuslaitos aloitti vuonna 2005 selvittämään järjestelmällisesti rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuutta. Seuranta helpottui, kun vuodesta 2006 alkaen Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos otti käyttöön seurantajärjestelmän uusintarikollisuuden selvittämiseksi. Tällä seurantajärjestelmällä on tarkoitus selvittää uusintarikollisuuden peruspiirteet, taustatekijät ja syyt. Järjestelmä on myös mahdollistanut sen, että rikosseuraamusasiakkaista aiheutuvat kokonaiskustannukset on pystytty laskemaan. (Hinkkanen, 2015.) Yhdyskuntapalveluasiakkaiden uusintarikollisuutta on laajemmin tutkinut ainoastaan Muilu (1999).

Uusintarikollisuutta on tutkittu yleisesti paljon jopa maailmanlaajuisesti. Kuitenkin näistä vain harva tutkimus on toteutettu tai valittu kokeellista tutkimusta vastaavalla satunnaisella tavalla (random assignment) tai, joissa oli käytetty koe- ja kontrolliryhmien verrantamennettelmää (matching studies). Näistäkin vain osassa on keskitytty tutkimaan ja arvioimaan erityisesti ehdottoman vankeuden ja yhdyskuntapalvelun vaikutusta rikosuusimiseen. (Sirén, 2012.)

Tutkimukset osoittavat, että vankeus lisää todennäköisemmin rikollisuutta enemmän kuin vähentää rikollisuutta vahvistavia tekijöitä. (Nagin ym. 2009.)

Rikostorjunnan tärkeänä osana on tulosten arviointi eli evaluaatio. Evaluaatio arvioi toimenpideohjelmien vaikutusta. Rikostorjunnan vaikutukset näkyvät usein pitkällä aikavälillä tarkasteltuna, mikä tekee arvioinnista haastavampaa. (Kiehelä & Hakonen, 1993.) Usein ajatellaan, ettei ihmisen rikolliseen käyttäytymiseen voida vaikuttaa. Rikollisuuteen vaikuttamisesta on tehty tutkimuksia. Siinä, vaikutetaanko rikollisiin vai yksittäiseen rikosentekijään, on eroa. Ihmisen käytökseen pystytään vaikuttamaan usein eri keinoin, kuten esimerkiksi valistamalla. Rikollisuuteen ja sen haittoihin vaikuttamista kutsutaan kriminaalipolitiikaksi. Kriminaalipolitiikka tavoittelee rikosten vähentämistä ja sen aiheuttamiin haittoihin vaikuttamista.

Rikollisuuteen pyritään vaikuttamaan eri keinoin. Kriminaalipolitiikan keinot voidaan jakaa neljään tyyppiryhmään. Ensimmäinen ryhmä keskittyy tarkastelemaan yksilöiden kokemaa painetta, joka vie yksilöä rikollisuuteen. Toinen tyyppiryhmä liittyy rikosoikeudellisiin keinoihin eli rangaistuksiin. Kolmas tyyppiryhmä puolestaan keskittyy kiinnijäämisriskiin ja rangaistuksen todennäköisyyteen eli niin kutsuttuun sanktiovarmuuteen. Neljäs tyyppiryhmä on rikosten tilannetorjunta. (Laine, 2017.)

3.1 Rankaisun hyödylliset tehtävät, vaikutus ja vaikuttavuus

Rikosoikeus päätyi aikoinaan siihen tulokseen, että rangaistuksen avulla saatujen hyötyjen tulee olla aiheutuneita haittoja suurempia. Päättävöitteeksi asetettiin rangaistusten yleisistävä vaikutus eli niin kutsuttu yleispreventio. Rangaistu henkilö toimii siis varoittavana esimerkkinä muille. Muut ihmiset näkevät konkreettisesti sen, mitä eri rikkomuksista seuraa. Tarkoituksena on siis, että näiden rangaistujen henkilöiden kautta voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää muiden rikollisuutta.

Muut ihmiset toimivat näin ollen esimerkkeinä muille tai toinen toisilleen. Esimerkkien kautta voidaan myös olettaa, että meillä jokaisella on oma tahto ja mahdollisuus valita ja vaikuttaa omaan toimintaamme. Toisaalta on huomioitava, että usein rikos tapahtuu sellaisessa tilanteessa, jossa henkilöllä ei ole mahdollisuutta rationaaliselle toiminnalle. Vastaavasti, jos henkilö ei usko jäävänsä kiinni teostaan, estävää toimintaa ei edes synny. (Laine, 2007.) Mathiesen (2006, 75-78) on kyseenalaistanut yleispreventiota ja sitä, onko oikein, että rangaistava henkilö kärsii ankariakin rankaisutoimia, jotta muut ihmiset noudattaisivat lakia. Suomessa rangaistuksilla pyritään painottamaan sanktiovarmuutta, rikoksen leimaamisen hylkäämistä ja normituntemusta. Päättävöitteena on siis viestiä, mikä on väärin, mikä puolestaan sallittua ja missä näiden välinen raja kulkee. Rangaistustason nosto ei tutkitusti vähennä rikollisuutta. (Laine, 2007.)

Rikollisten kuntouttaminen on oleellinen osa rangaistusta. Kuntouttamisella tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla tuetaan ja pyritään vaikuttamaan siihen, ettei rangaistu syyllistyisi enää uusiin rikoksiin. Kuntoutus pyrkii kasvattamaan rangaistun henkilön mahdollisuuksia elää hyödyllisenä osana yhteiskuntaa tulevaisuudessa. Yksittäisiin rikoksentekejiin on pyritty vaikuttamaan näin jo 1800-luvulta alkaen. Todellisuudessa vankien ja rikollisten kuntouttamisajattelu on saavuttanut paikkansa vasta 1900-luvun puolella.

Kuntouttamisella ei voida varmistaa rikoksien loppumista. Vaikka rangaistu henkilö saisi itselleen parasta mahdollista hoitoa, voi taipumus rikoksiin olla vahvempi voima. Kuntouttavat hoito-ohjelmat määrittelevät rikollisuuden ikään kuin sairaudeksi, joka voidaan parantaa. Tätä ajatusmallia voidaan kuitenkin pitää erittäin virheellisenä.

Kuntouttavan toiminnan vaikutusta on myös oleellista punnita muullakin tavoin kuin uusintarikollisuudella. Kuntoutus saattaa vaikuttaa yksilöön merkittävästi positiivisella tavalla ja siitä huolimatta, yksilö syyllistyy vapauduttuaan uusiin rikoksiin olosuhteiden muuttuessa. Kuntoutuksen vaikutusta onkin vaikea mitata ja näyttää toteen. Kuntoutuksen positiiviset vaikutukset saattavat näkyä myös vasta vuosien päästä. Esille on nostettu huomioita siitä, että päihdehuollon tai sairaalan toimivuuttakaan ei arvioida sen perusteella, kuinka moni asiakkaista palaa takaisin. Oleellisena kysymyksenä onkin se, voidaanko rikollisten kuntouttamisen olettaa tavoittelevan absoluuttista rikoksettomuutta, jos absoluuttisia tavoitteita ei saavuteta muuallakaan. (Laine, 2007.)

Andrew Rutherfordin (1993, 1-3) tutkimus ”Criminal Justice and the Pursuit of Decency” on keskittynyt selvittämään rikosoikeudellisen toiminnan taustoja ja niiden ideologeja. Ideologioilla tutkimuksessa tarkoitetaan yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä arvoja ja uskomuksia, jotka vaikuttavat yhteiskunnan toimintaan. Nämä ideologiat on jaettu kolmeen ryhmään: rangaistususkoon (punishment credo), tehokkuususkoon (efficiency credo) sekä hoiva- ja humanisuususkoon (caring and the humanity credo). Rangaistususkon nähdään toimivan rikollisen toiminnan aiheuttavan paheksuntaa ja moraalista tuomintaa. Sen odotetaan ilmenevän tiukkana, rankaisevana ja moittivana toimintana. Tehokkuususko puolestaan keskittyy täysin hallinnon joustavuuteen, pragmaattisuuteen sekä suorituskykyyn. Hoiva- ja humanisuususko keskittyy näkemään yhteiskunnan mahdollisuudet vaikuttaa rikollisen toiminnan lopettamiseen. Hoiva- ja humanisuususkon ydinajatuksena on siis kuntoutus. Sen arvoihin kuuluukin empatia syytettyjä, rikoksentekejiä ja rikoksen uhreja kohtaan. Lisäksi ajatuksena on vahva usko siitä, että rikoksentekejiä kanssa voidaan tehdä kehittävä työtä. Rikollisuuteen halutaan vaikuttaa vahvistamalla sosiaalisia siteitä eikä päinvastoin eristämällä rikoksentekejiä. (Laukkala & Linderborg, 2011, 43.)

Oikein kohdennetuilla, resursoituilla ja ajoitetuilla toimilla voidaan ehkäistä uusintarikollisuutta, vähentää yhteiskunnallisia haittoja ja kustannuksia, edistämällä elämänhallintaa ja lähiyhteisöjen turvallisuutta. (Oikeusministeriö, 2001)

3.2 Desistanssi, rikoksesta irrottautuminen

Osana teoreettista viitekehystä tutkielmassa esitellään desistanssi. Desistanssia on tutkittu erityisesti Suomessa vähän, vaikka käsitteenä se on melko yleinen. Desistanssi tulee englannin kielen sanasta ”desist”, joka kuvaa paikasta poistumista. Rikollisuutta ei katsota toivottavaksi toimia vaan sellaiseksi toimintatavaksi, josta halutaan irti. Oleellista on desistanssista puhuttaessa ymmärtää, että jo sanavalinnalla on suuri merkitys. Irtautuminen, irtaantuminen ja irrottautuminen kuvaavat yksilön toimintaa ja aktiivisuuden tilaa.

Desistanssi ei itsessään tarkoita rikoksellisesta toiminnasta irtautumista vaan se kuvastaa koko prosessia, joka lopulta johtaa rikoksettomaan elämään. Desistanssi voidaan jakaa primaariin ja sekundaariin desistanssiin, jotka kuvaavat prosessin eri osioita. Primaarivaihe on passiivinen tila, jossa henkilö ei syyllisty rikolliseen toimintaan vaan passivoituu hetkeksi ja lopettaa rikosten tekemisen. Kun rikoksettomasta tilasta tulee pysyvämpi muoto, voidaan puhua sekundaarivaiheesta. Sekundaarivaiheessa yksilön katsotaan aktivoituneen ja pidättäytyneen rikollisuudesta pysyvästi. (Kaarakka, 2019)

Primaarivaiheessa yksilön tahto muutokseen on syntynyt, mutta muutosta ei näy vielä itse toiminnassa. Yksilö ei siis syyllisty rikoksiin, muttei tämän toiminta myöskään kieli irrottautumisesta. (Viikki-Ripatti, 2011.) Desistanssi ei ole selkeä yksisuuntainen prosessi, joka etenee suoraan rikollisuudesta primaarisen vaiheen kautta sekundaariseen vaiheeseen. Desistanssi on edestakainen liikeprosessi, jossa yksilö tekee ja peruu päätöksiä. Yksilö saattaa prosessin aikana retkahtaa sekä kokea ristiriitaisia tunteita muutoksesta. (Healy, 2010, 176.) Ei kuitenkaan ole poissuljettua etteikö desistanssi voisi olla nopea prosessi, mutta on huomattavasti yleisempää, että irtautuminen vie aikaa. (LeBel, Burnett, Maruna & Bushway 2008, 135-137.)

Desistanssiin motivoituminen voi tutkimusten mukaan johtua monista eri syistä. Syitä ovat sekä subjektiiviset että sosiaaliset tekijät. Healyn (2010, 83-84) tutkimuksen mukaan suurena vaikuttavana tekijänä rikollisuudesta irrottautumiseen on haittavaikutusten ymmärtäminen. Healyn mukaan yksilön havaitessa haitalliset tekijät, kuten vankeusrangaistus, yksilö alkaa vertailemaan omien tavoitteidensa arvoja. Kun yksilö kokee haittavaikutukset liian suuriksi, ei hänelle jää muuta vaihtoehtoa kuin rikollisuudesta irrottautuminen eli desistanssi.

Vuonna 2003 Laub toi tutkimuksessaan (2003, 279-280) esille sosiaalisen verkoston vaikutuksen rikollisesta elämäntavasta irrottautumiseen. Tutkimuksen tulokset vahvistivat, että ne yksilöt, joille oli tarjolla sosiaalista tukea ja, jotka kuuluivat epävirallisen sosiaalisen kontrollin piiriin, saivat tukea irrottautumiseen rikoksen teoista. Kaikista suurimpana ja vaikuttavim-

pana tekijänä rikollisuudesta irrottautumiselle pidetään kuitenkin ikääntymistä. (Viikki-Ripatti, 2011.)

4 Elämänhallinnan taidot ja rikoksettomuus

Yhdyskuntapalvelun ja rikollisuuden vaikutuksesta ja yhdistävistä tekijöistä arjen taitojen hallintaan on tehty jonkin verran aikaisempia tutkimuksia. Tässä osiossa avataan arjen taitojen ja elämänhallinnan käsitteet, selvitetään kohderyhmän arjen taitojen osaamista ja esitellään aikaisempien tutkimusten tuloksia arjen taitojen vaikutuksesta rikoksettomaan elämään.

4.1 Arki, arjentaidot ja elämänhallinta

Arki on meille yksi itsestään selvimmistä asioista, vaikka toisinaan se saattaakin tarkoittaa hämmennystä ja pulmallisia tilanteita. Arki käsitteenä voi tuntua selkeältä, mutta sen selittäminen on haasteellista. (Rita Felski, 2000.) Ranskalainen ajattelija Maurice Blanchot (1987, 75) kuvaa Felskin lailla, että arki ikään kuin pakenee käsistä. Vaikka arki tarkoittaa meille kaikille samaa asiaa, käytännössä se saattaa poiketa välillämme huomattavasti. Tutkimusten mukaan vaikka arki on läsnä, siitä ei saa otetta. Tästä herääkin kysymys, onko arkea järkevää tai edes mahdollista ottaa tutkimuksen kohteeksi ja käsitteeksi? Arki viittaa itsessään tavanomaiseen elämään, mutta silti puhekielessä käytössä on erikseen käsite ”tavallinen arki”. Onko arki syytä jakaa tavalliseen ja johonkin epätavalliseen arkeen?

Arjen tärkeys korostuu muutosten aikoina. Arjen toivotaan tukevan ihmisten mielenterveyttä sekä kansantaloutta. Ei ole kuitenkaan syytä olettaa, että arki syntyy itsestään ja luonnostaan. Arki syntyy hitaasti suojelemaan meitä muutoksilta. Tutkijat ovat pohtineet, miten elää hyvää arkea ja mitä ehtoja sujuva arki asettaa, samalla kuitenkin kyseenalaisten arjen ja sen käytänteet. Jokisen mukaan on tärkeää hahmottaa elämän arkisuus ja sen ulottuvuus sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Jos arkisen logiikkaa ei ymmärretä, ei voida ymmärtää yhteiskunnallisia muutoksia. Arkisen logiikka on yhä tänä päivänä sidoksissa sukupuoleen ja seksuaaliseen järjestykseen. Esimerkiksi yhä tänä päivänä miljoonat huonommin toimeentulevat naiset muuttavat Eurooppaan siivoojiksi, kotiapulaisiksi tai lastenhoitajiksi.

Arki muuttuu. Tyypillisesti arjen muutokset ovat pieniä ja niihin vaikuttaminen yhteiskuntapolitiittisesti on vaikeaa. Arki on kaikkialla, mutta silti vaikeasti havaittavissa. Arki on sekä kevyttä että painavaa. Arkea voidaan sekä ylistää että halveksua. Arjen avulla voidaan ylläpitää hyvinvointia sekä eriarvoistaa käytäntöjä. Me tarvitsemme arkea. Tarvitsemme myös yhteiskunnallisen tuen arjelle. Tutkitusti voidaan kuitenkin todeta, että hyvä arki koostuu rutiineista, kodintunnusta, tavoista ja rytmisyydestä. (Jokinen, 2005.)

Maailman vaikutusvaltaisain lastenjärjestö UNICEF määrittelee arjen taidot (life skills) psykososiaalisiksi kyvyiksi mukautua jokapäiväisen elämän tuomiin haasteisiin. Arjenhallinta on toiminnallista, kokemuksellista ja välitöntä palautetta antavaa tekemistä, joka vaikuttaa yksilön omaan elämään ja tämän lähiympäristöön.

Arkea hallitaan omilla tiedoilla ja taidoilla. Arjen hallinnan tueksi erityisesti nuorille suunnatussa mallissa pyritään kartuttamaan yksilön arjen taitoja. Lähtökohtana on luoda fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta tuova tila, jonka yksilö tuntee kodikseen. Omaksi ja turvalliseksi tunnettu tila kehittää yksilön identiteettiä ja itsetuntoa. Tämän arjen hallinnan mallin mukaan koti voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen: fyysiseen kotiin, sisäiseen kotiin, kodin ylläpitoon ja vuorovaikutukseen. Mallin avulla voidaan arvioida yksilön arjen hallinnan taitoja niin yksilön omasta kuin ohjaajan näkökulmasta. Mallin avulla voidaan selvittää yksilön osaamista, kokeilemalla ja havainnoimalla yksilön suoritusta ja tehdä toiminta näkyväksi myös hänelle itselleen.

Fyysinen koti syntyy ulkoisilla puitteilla ja konkreettisilla esineillä. Se ei kuitenkaan välttämättä tarkoita yhtä tiettyä taloa tai rakennusta jossain tietyssä osoitteessa vaan kyseessä voi olla esimerkiksi kurssitila. Sisäinen koti ei myöskään fyysisen kodin tavoin ole välttämättä sidoksissa johonkin tiettyyn paikkaan vaan se syntyy paikassa, jossa yksilö tuntee itsensä kotoiseksi. Kotoisa tunne syntyy tapahtuneesta elämän historiasta ja sen herättämistä muistoista. Menneisyyden sidoksia voidaan kutsua juuriksi. Juuret sitovat meitä ihmisiin, paikkoihin, tapahtumiin ja niiden tunnetiloihin. Kaikilla meistä ei kuitenkaan ole juuria. Niin kutsuttu juurettomuus luo yksilölle olotilan tyhjyydestä ja tarkoituksettomuudesta kuin elämällä ei olisi merkitystä. Kodin vuorovaikutuksella tarkoitetaan sellaisia tekoja, joilla yksilö pystyy säätämään suhdettaan ympäristöön tai vaikuttamaan sen toimintaan ja ilmapiiriin. Teot voivat olla rakentavia, neutraaleja tai hajottavia.

Viimeisenä käsitellään kodin ylläpito. Tilat vaativat ylläpitoa. Ylläpito edellyttää arjen taitojen hallitsemista rutiininomaisesti. Tilapäisessä fyysisessä kodissa yksilö tarvitsee perustarpeidensa tyydyttämiseksi erilaisia arjen hallinnan taitoja, kuten ruuanlaitto, huolenpitoa omasta hygieniasta ja tilan puhtaudesta, toiminnan ja levon rytmittämisestä, taloudellisten resurssien suunnittelusta ja hallinnasta ja viihtyisän ympäristön luomisesta. Arjen hallinnan taidot tulee osata rytmittää päivittäisiin, viikoittaisiin ja kausittaisiin jaksoihin, mikä puolestaan edellyttää ajankäytön hallintaa ja suunnittelun oppimista. Ylläpitotaitojen keskeiset teemat ovat ruoka, raha, hygienia ja aika. (Kivelä & Lempinen, 2010.)

Arjen hallinta liittyy vahvasti elämäntaitoihin. Elämäntaito on aina ollut yksi sosiaalityön tavoitteista ja se on 1990-luvulta lähtien ollut oleellisena käsitteenä kuntoutuksen alueella. Elämäntaito on laaja käsite, josta voidaan näkökulmasta riippuen nostaa esille eri ominaisuuksia. Antti Hautamäen (1996, 47) mukaan elämäntaitojen hallinnassa on kyse ihmisen kyvystä

ja mahdollisuudesta käyttää sekä aineellisia, emotionaalisia että kognitiivisia resursseja ja valmiuksia. Elämönhallinnan edellytyksenä pidetään ihmisen autonomiaa, todellisia vaihtoehtoja sekä kykyä tehdä valintoja ja toteuttaa elämänsuunnitelmiaan. (Liukko, 2006.)

4.2 Rikosseuraamusasiakkaiden elämönhallintataidot

Suuri osa rikosseuraamusasiakkaista tasapainoilee arjentaitojen hallinnan kanssa. Syitä taitojen puutteellisuuteen on monia. Vaikuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi päihteiden ja rikoksien sävyttämä elämäntapa ja katkonainen asumishistoria. Osalla rikosseuraamusasiakkaista ei koskaan ole ollut sellaisia asuinolosuhteita, joissa perinteiset kodin askareet, kuten siivous ja ruuanlaitto olisivat olleet läsnä. Rikosseuraamusvirasto selvitti vuonna 2009 Oma-Koti-kehitysprojektin avulla yhdyskuntaseuraamustoimistoissa ja vankiloissa rikosseuraamusasiakkaiden arjentaitoja. Hanke osoitti, että yli puolella rikosseuraamusasiakkaiden elämässä oli useita haittaavia tekijöitä, kuten raha-asioiden hoito, päihteet sekä puutteelliset hygienia- ja ruuanvalmistustaidot. Tarve arjentaitojen kehittämiseksi tälle kohderyhmälle on siis ilmeinen.

Rikosseuraamusasiakkailla on tutkitusti vaikeuksia hoitaa arkea, kuten ruuanlaittoa ja kodin puhtaanapitoa. Elämönhallintaa vaikeuttaa esimerkiksi työttömyys, asunnottomuus, puutteellinen koulutus ja oppimisvaikeudet. Lisähaastetta tuovat suuret henkilökohtaiset velat sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Edellä mainittujen esimerkkien yhdistelmät tekevät elämönhallinnasta haastavaa kenelle tahansa. Vaikka monilla rikosseuraamusasiakkaista on motivaatiota rikollisuudesta irrottautumiseen, on uuden elämäntavan aloittaminen ja sen ylläpitäminen haasteellista. Muutos vaatii uusien rutiinien opettelua, uusien ja erilaisten asioiden tekemistä, uusiin paikkoihin menemistä, uusien ihmissuhteiden solmimista ja uusien ajattelumallien opettelemista. (Miikkulainen, 2012)

4.3 Arjentaidot rikollisuudesta irtautumisen tukena

Arjentaidot eivät vastaa kaikkiin elämönhallinnallisiin kysymyksiin, mutta toimivat omana vaikuttavana osanaan elämönhallinnan kokonaisuutta. Kuten desistanssin määrittelykohdassa todettiin, rikollisuudesta irrottautuminen näyttäytyy edestakaisena liikeprosessina, jossa äkillinen rikollisuudesta irrottautuminen on erittäin harvinaista pitkän rikostaustan omaavalla yksilöllä. Näin ollen vahvistamalla arjentaitoja voidaan vaikuttaa rikoksettomuuteen. Kun yksilö ymmärtää arjenhallinnan taitojen merkityksen ja ottaa ne osakseen omaa jokapäiväistä arkeaan, elämänmyönteisyys lisääntyy. Arjesta tulee sujuvampaa ja mielekkäämpää, ja vastaavasti rikollinen toiminta nähdään suurempana haittana. Tätä kautta myös rikollisesta elämäntavasta on mahdollista irrottautua.

4.4 Elämänhallintaa tukevat organisaatiot ja hankkeet rikosseuraamusalalla

Rikostaustaisten henkilöiden auttaminen on saanut Suomessa alkunsa vuonna 1870, jolloin perustettiin Suomen Vankeusyhdistys. Yhdistyksen toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön. Yhdistyksen tavoitteena on auttaa rikostaustaisia löytämään asunto, työ ja toimeentulo. Vuosien saatossa yhdistys on saavuttanut yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaisen aseman. Vuonna 1966 yhdistyksen nimi muuttui Kriminaalihuolto ry:ksi ja nykyisin vuodesta 2010 alkaen yhdistys tunnetaan Rikosseuraamusvirastona. (Rikosseuraamuslaitos, 2020)

Rikosseuraamuslaitoksen työ perustuu yhteiskuntamme tärkeisiin arvoihin, ihmisarvon kunnioittamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Sen toiminta perustuu uskoon yksilön kyvystä muuttua ja kasvaa. Toisena alan toimijana on mainittava Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis. Säätiö sai toimintansa alkuun vuonna 2001, kun Kriminaalihuoltoyhdistyksen lakisääteiset tehtävät siirtyivät Rikosseuraamusviraston alaiselle Kriminaalihuoltolaitokselle. Yksi esimerkki lakisääteisistä muutoksista oli yhdyskuntapalvelun toteuttaminen. Kritsin tavoitteena on edistää rangaistuksista vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä ja tukea elämänhallintaa sekä rangaistuksen aikana että sen jälkeen. Tukisäätiön päivätoimintakeskus Redis, ohjaa päihderiippuvaisia rikoskierteestä toipuvia henkilöitä ja opastaa heitä esimerkiksi taloudellisissa asioissa ja ruuanlaitossa. Lisäksi Kritis järjestää perheleirejä, joiden tarkoituksena on voimaannuttaa ja auttaa arjen taitojen hallinnassa. (Kritis, 2020)

Ruotsista Suomeen ajautunut maailmanlaajuinen yhdistys KRIS on myös yksi alan isoimpia toimijoita. KRIS keskittyy auttamaan vankilasta vapautuvia henkilöitä. Toiminta perustuu vertaistukeen ja neljään periaatteeseen, joita ovat päihteettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuu. Kaikkien toimintaan osallistuvien henkilöiden odotetaan noudattavan edellä mainittuja periaatteita. KRIS aloittaa yhteistyön asiakkaidensa kanssa jo ennen vapautumista. (KRIS, 2020)

Tärkeänä toimijana alalla toimii myös opinnäytetyön yhteistyökumppani Marttaliitto, joka esitellään seuraavassa luvussa.

5 Yhdyskuntapalvelu ja Marttaliitto

Tässä luvussa selvitetään aluksi, mitä yhdyskuntapalvelu on. Tämän jälkeen selvitetään Marttaliiton ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötä. Vuodesta 2012 Marttaliitto ja Rikosseuraamuslaitos ovat tehneet yhteistyötä. Joka vuosi vangeille ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen asiakkaille järjestetään lähes 250 kotitalouskurssia, joiden vetämisestä vastaa Marttaliit-

to. Tarkoituksena on tukea perustietoja ja -taitoja terveellisen ja edullisen ruuanlaittoon, kodinhoitotaitoihin sekä raha-asioiden hoitamiseen.

5.1 Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntapalvelu on 1990-luvulla Suomessa käyttöön otettu rangaistusmuoto. Ensimmäinen yhdyskuntapalvelurangaistusta koskeva kokeilu aloitettiin paikoittain Suomessa 1.1.1991. Vasta 1.4.1994 alkaen yhdyskuntapalvelukokeilua suoritettiin koko maassa. Lopulta 1.1.1997 yhdyskuntapalvelu viimein vakiinnutti paikkansa pysyvänä rangaistusmuotona. (Tapani & Tolvanen, 2006.) Yhdyskuntapalvelun tarkoituksena on ollut välttää laitoshoidon aiheuttamien haittojen syntyä, pitää tuomittu kiinni yhteiskunnassa ja ehkäistä rikollisen alakulttuurin syntyä. Yhdyskuntapalvelun toimeenpanosta vastaa Kriminaalihuoltolaitos. (Lappi-Seppälä, 2006, s. 115-120)

Rangaistus voidaan tuomita yhdyskuntapalveluna tietyin ehdoin. Rangaistus voidaan suorittaa yhdyskuntapalveluna korkeintaan kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeuden sijaan. Pelkkä sopiva tuomio ei riitä tuomion määräämiseksi yhdyskuntapalveluna. Syytetyn tulee itse suostua rangaistuksen suorittamiseen yhdyskuntapalveluna. Jotta yhdyskuntapalveluun voidaan ryhtyä, tulee tuomioistuimen olettaa syytetyn suoriutuvan palvelusta. Kriminaalihuoltolaitos vastaa syytetyn soveltuvuus selvityksen tekemisestä. Soveltuvuus selvityksen perusteella tuomioistuin harkitsee yhdyskuntapalvelun mahdollisuutta ja harkitsee soveltuuko syytetty yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. Rikosseuraamuslaitos laatii syyttäjälle seuraamus selvityksen, joka arvioi syytetyn mahdollisuudet suoriutua ja suorittaa yhdyskuntapalvelu. Ennen kuin yhdyskuntapalvelua voidaan kuitenkaan edes harkita, tulee tuomioistuimen olla päätenyt siihen ratkaisuun, että syytetylle määrätään ehdotonta vankeutta. Lisäksi yhdyskuntapalvelun määräämiseen vaikuttaa syytetyn aiempi rikostausta. (Lappi-Seppälä, 2006, s. 115-120) Syytetyn aikaisemmat yhdyskuntapalvelurangaistukset ja ehdottomat vankeusrangaistukset tai muut painavat syyt saattavat olla esteenä yhdyskuntapalvelun suorittamiselle. (Tapani & Tolvanen, 2006.)

Yhdyskuntapalvelussa tuomittu tekee säännöllistä palkatonta yleishyödyllistä työtä tuomioistuimen määräämän tuntimäärän ajan. Yhdyskuntapalvelu perustuu suoritus suunnitelmaan. Kriminaalihuoltolaitos hankkii ja hyväksyy palvelupaikat yhdyskuntapalvelun suorittamiseksi. Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävänä on myös valvoa palvelun suoritusta. Palvelupaikkana voi toimia niin julkishallinnon kuin yksityisen järjestön toimipaikka. Palvelupaikan tavoitteena on tarjota suorittajalle onnistumisen kokemuksia sekä tunnetta siitä, että on osa työyhteisöä. Vankeusrangaistuksesta riippuen yhdyskuntapalvelun suoritus määrä vaihtelee 20-200 tunnin välillä.

Yhdyskuntapalvelua voidaan määrätä myös ehdottoman vankeusrangaistuksen lisäksi. Tässä tapauksessa yhdyskuntapalvelun tuntimäärä on korkeintaan 90 tuntia. (Lappi-Seppälä, 2006.

s. 115-120) Virallista muutossuhdetta ehdottoman vankeusrangaistuksen muuntamiseksi yhdyskuntapalveluksi ei ole laissa määritelty. Yleisenä muuntosuhteena voidaan pitää sitä, että yksi vankeuspäivä vastaa yhtä yhdyskuntapalvelussa suoritettavaa tuntia. Tämä muuntosuhde löytyy yhdyskuntapalvelun kokeiluvaiheesta annetusta laista (1105/1990). (Tapani & Tolvanen, 2006.)

Laissa on määritelty ne seuraamukset, mikäli tuomittu rikkoo yhdyskuntapalvelun ehtoja. Tuomittu voi selvittää rikkomuksesta pelkällä suullisella tai kirjallisella huomautuksella, mikäli rikkomusta pidetään törkeää lievempänä rikkomuksena. Kriminaalihuoltolaitos tekee päätöksen siitä, onko tuomitun rikkomus sellainen, josta tulee ilmoittaa syyttäjälle asian saattamiseksi tuomioistuimeen. Mikäli tuomittu rikkoo ehtoja törkeästi esimerkiksi tuomittu jättää saapumatta palveluun, tekee Kriminaalihuoltolaitos ilmoituksen viralliselle syyttäjälle. Yhdyskuntapalvelun suorittaminen keskeytyy asian käsittelyn ajaksi. Mikäli tuomioistuin päätyy siihen ratkaisuun, että yhdyskuntapalvelua on rikottu törkeästi, muutetaan rangaistus ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi siltä osin kuin rangaistusta on jäljellä. Suoritetut yhdyskuntapalvelutunnit luetaan siis jo suoritetuksi tuomioajaksi. (Lappi-Seppälä, 2006. s. 115-120)

Mikäli yhdyskuntapalvelua suorittava suorittaa tuomiotaan pitkän etäisyyden päässä lähimmästä yhdyskuntaseuraamustoimistosta, voidaan suorittajalle määrätä apuvalvoja. Yhdyskuntapalvelua suoritettaessa toimivan vuorovaikutussuhteen luominen asiakkaaseen on tärkeää. Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanoon osallistuu Suomessa paljon yksityishenkilöitä, joita voidaan hyödyntää apu- tai yksityisvalvojina. Apuvalvojan tehtävänä on edustaa normaaliyhteisöä sekä tukea asiakasta rangaistuksen suorittamisessa. Myös apuvalvojan tulee pyrkiä tukemaan uusintarikoksettomuuteen tulevaisuudessa.

Vapaudessa suoritettavilla yhdyskuntaseuraamuksilla on merkittävä osa rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmää. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on kontrolloida yhdyskuntaseuraamustyötä. Kontrollityöhön kuuluu esimerkiksi toimeenpanon rikkomuksiin puuttuminen ja vuorovaikutustyö asiakkaan kanssa. Vuorovaikutustyö keskittyy uusintarikollisuuden ehkäisyyn. Työn tavoitteena on myös auttaa asiakasta löytämään hänen tarvitsemiaan palveluita esimerkiksi päihdekuntoutus. Viranomaistyö ei yleensä riitä liittämään syytettyä osaksi yhteiskuntaa. Tueksi tarvitaan myös muita palveluja.

Suomessa on yhteensä 15 yhdyskuntaseuraamustoimistoa ja 12 muuta toimipaikkaa, joiden tehtävänä on huolehtia yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Toimistot ja toimipaikat työllistävät vajaa 300 henkilöä. Muiden julkisten yhteisöjen, järjestöjen sekä yksityishenkilöiden osuus yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanossa on ehdottoman tärkeää ellei välttämättömyyden luonteen ja onnistumisen kannalta.

Yhdyskuntaseuraamustyössä hyödynnetään toimintaohjelmia, joiden tarkoitus on erityisesti motivoida asiakasta muutokseen. Toimintaohjelmat ovat lyhyitä, koska yhdyskuntaseuraamuk-

setkin ovat luonteeltaan lyhyitä. Toimintaohjelmiin osallistuu vain pieni osa yhdyskuntaseuraamusta suorittavista. Havainnollistavana esimerkkinä tästä toimii vuonna 2014 loppuun suorittaneet yhdyskuntaseuraamuksen suorittajat, joista ainoastaan 398 (9,8%) osallistui johonkin Rikosseuraamuslaitoksen toimintaohjelmaan. Yhdyskuntaseuraamuksiin tuomituilla on mahdollisuus hyödyntää ja käyttää yhteiskunnan yleisiä hoito- ja kuntoutuspalveluja, mikä vaikuttaa osittain alhaiseen toimintaohjelman osallistumismäärään. Toisaalta yhteiskunnan laajan tarjonnan takia Rikosseuraamuslaitos ei tarjoa toimintaohjelmanä esimerkiksi päihdekuntoutusta varten erillistä kuntoutustoimintaa. Yhdyskuntaseuraamusta suorittaville saataisiin lisää vaatavuutta rangaistuksen suorittamiseen, mikäli erillinen ohjelmatoiminta olisi tarjolla. (Rikosseuraamuslaitos, 2019)

Yhdyskuntapalvelu voi sisältää työn lisäksi muuta toimintaa, josta on säädetty tarkemmin laissa. Yhdyskuntapalvelurangaistuksesta on mahdollista suorittaa 30 tuntia sosiaali- tai terveydenhuollon avohoidossa. Toisaalta on kuitenkin huomioitava, että määrätystä yhdyskuntapalvelusta on suoritettava vähintään puolet työnä. Avohoito voi olla julkisen tai yksityisen palvelutuottajan järjestämää. Järjestetty palvelu on avohoitoa yhdyskuntapalvelun luonteen takia. Yhdyskuntapalvelua suoritetaan muutamia tunteja viikossa, joten hoitoa ei voida suorittaa laitoshoitona. Toiminnan tulee olla Rikosseuraamuslaitoksen järjestämä tai hyväksymä. Toiminnan tarkoituksena on vähentää tuomitun uusintarikollisuuden riskiä tai päihdeongelmaa. Lisäksi toiminnan tarkoitus on tukea yhdyskuntapalvelusta suoriutumista.

Lakia on muutettu ja uudistettu 1.5.2015, jolloin toiminnan sisällön määritelmää laajennettiin. Lakiin lisättiin maininta siitä, että yhdyskuntapalveluna suoritettava toiminta voi tulla kyseeseen myös sosiaali- ja terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palvelutuottajan järjestämänä avohoitona. Käytännössä lakia ei muutettu, sillä jo aiemmin edellä mainittujen palvelujen käyttö oli mahdollista. Uudistuksen tarkoituksena ja tavoitteena oli rohkaista ja lisätä näiden käyttöä. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia, 2015.)

5.2 Marttaliitto ja rikosseuraamus

Martat on kotitalousneuvontajärjestö. Järjestön tehtävänä on edistää toimivaa ja kestävää arkea. Sen tavoitteena on kehittää arkisia tietoja ja taitoja, joilla arjesta tulee mielekkäämpää ja toimivampaa, sillä sujuva arki lisää voimavaroja. Marttojen toiminnan tärkein periaate on yhdessä tekemisen ilo, kestävät valinnat ja avoimuus. Marttojen aatteena on yhdenvertaisuus ja tasa-arvon edistäminen. Toiminnan tarkoituksena on voimaannuttaa ja tukea kaikkia elämään hyvää arkea. (Marttojen toimintasuunnitelma 2020).

Marttapiirin jäsenet ovat kotitalous- ja puutarha-ammattitutkinnon suorittaneita asiantuntijoita. Asiantuntijat järjestävät kursseja ja koulutuksia sekä omille jäsenilleen että muille tahoille. Marttapiiri tekee yhteistyötä viranomaisten, seurakuntien ja oppilaitosten kanssa. Asiantuntijoiden osaaminen ja käytännön kokemus koostuu ruuanlaitto, ravitsemus-, kodinhoi-

to-, ympäristö- ja puutarhahoitotaidoista. Asiantuntijamarttojen työn tukena toimii myös vapaaehtoisarttoja, jotka on opastettu toimintaan. Marttapiirit järjestävät ympäri Suomen työpajoja nuorille, mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, maahanmuuttajille sekä heidän perheilleen. Tämän lisäksi toimintaa järjestetään myös yhdyskuntaseuraamusasiakkaille ja vangeille.

Marttojen tarjoamat palvelut ovat tarkoitettu kaikille palveluista kiinnostuneille. Osa palveluista on maksuttomia. Kotitalousneuvontapalveluja järjestetään kurssien, työpajojen, luentojen ja kotikäyntien muodossa. Yrityksille, kunnille, yhteisöille ja yksityisille kotitalouksille on myös tarjolla maksullisia palveluja. Monet kurssit ovat kaikille avoimia ja kohderyhmät koostuvat eri ikäryhmistä, kaveriporukoista ja esimerkiksi työyhteisöistä. Asiakasryhmä koostuu lapsista, lapsiperheistä, nuorista, työkäisistä ja ikäihmisistä. Tarjottujen palvelujen tavoitteena on parantaa osallistujien arjen taitoja. Rikosseuraamusasiakkaat saavat tukea kurseista rangaistusaikana. Tässä opinnäytetyössä keskitytään tarkastelemaan Marttojen tarjoamia kursseja nimenomaan rikosseuraamusasiakkaille. (Marttaliitto, 2020)

Yksi arjentaitokurssi koostuu 3-6 toteutuskerrasta. Jokainen kurssikerta kestää noin kolme tuntia. Ryhmien koot ovat pieniä. Kurssit toteutetaan joko Marttojen tai Rikosseuraamuslaitoksen tiloissa. Kurseista on aikaisemmin kerätty palautetta. Palautteiden mukaan kurseista on hyötyä ja ne vahvistavat osallistujien kotitaloustaitoja, auttavat arjen sujumisessa, edistävät terveellisiä elämäntapoja, tukevat sekä sosiaalisia taitoja että ryhmätaitoja, innostavat uuden opiskeluun sekä tarjoavat mielekästä yhdessä tekemistä ja onnistumisen kokemuksia. Palautteista saatu tieto on kuitenkin jäänyt melko pintaraapaisuksi. Tarkempaa tutkimusta kurssin vaikutuksesta ei siis ole tehty. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena onkin selvittää tarkemmin sitä, mitä vaikutuksia kurssilla on osallistujien tulevaisuuteen.

6 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Marttaliitto. Yhteistyökumppani vastasi haastateltavien henkilöiden hankinnasta. Haastatteluun osallistuneet rikosseuraamusasiakkaat ovat ympäri Suomea yhdyskuntapalvelua suorittavia henkilöitä, joille Marttojen kurssit ja toiminta on tuttua. Haastateltavista kaikki muut yhtä osallistujaa lukuun ottamatta ovat osana pilottihanketta, jossa Marttojen arjentaitokurssi toimii osana yhdyskuntapalvelun suoritusta. Pilotihanketta on toteutettu ainoastaan muutaman kerran, jonka seurauksena potentiaalisia haastateltavia oli jo alun alkaen hyvin vähän. Rikosseuraamusasiakkailla on kuten teoriaosuudessa todettiin usein vaikeuksia noudattaa sääntöjä, mikä tässä tapauksessa näkyy sovittujen aikataulujen ja tavoittamisen haasteellisuutena. Tämä näkyi myös haastatteluiden peruuntumisena. Aihetta on tutkittu vähän, mikä on asettanut omat haasteensa tutkimuksen tekemiselle.

Samasta syystä tutkielma ja sen tulokset ovat erittäin toivottuja ja odotettuja. Tutkielmaa ja sen tuloksia hyödyntää yhteistyökumppanin eli Marttojen lisäksi Rikosseuraamuslaitos.

Olen sosionomiopiskelija. En siis ole erikoistunut rikosseuraamusalalle. Tämä selittää osakseen opinnäytetyön laajaa viitekehystä. Olen aina ollut erittäin kiinnostunut rikosseuraamusalan opinnoista ja pyrkinyt parhaani mukaan osallistumaan rikosseuraamusalan koulutuksiin. Osallistuin esimerkiksi Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen järjestämään ”Motivoiva keskustelu” -koulutukseen, mikä on alalla arvostettu koulutus. Toivon tulevaisuudessa työllistyväni rikosseuraamusalalle. Aito tarve, ajankohtaisuus ja tieto siitä, että aihetta on entuudestaan tutkittu vähän, lisäsivät mielenkiintoani tutkielman toteuttamiseen entisestään.

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten Marttojen arjentaitokurssi vaikuttaa kohderyhmän arjen sujuvuuteen tukien rikoksettomuutta. Tutkimuksen pääkysymykset keskittyvät selvittämään kurssin sisältöä, sen toimivuutta ja vaikutusta. Opinnäytetyö on tarkemmin selvittänyt, mitä rikoksettomuutta tukevia taitoja kohderyhmä on oppinut, miten arjentaitokurssin toteutus toimii ja miten kurssi vaikuttaa arjen sujuvuuteen ja rikoksettomuuteen.

Sisältöosuudessa selvitettiin haastateltavien näkemyksiä siitä, oliko kurssikertoja tarpeeksi, oliko yksittäisen kurssikerran aika sopiva, mitä taitoja kukin haastateltava oppi ja, miten tärkeänä arjen taitoja ylipäättään pidetään haastateltavien keskuudessa. Sisällön arvioimisessa selvitettiin, mitä uusia taitoja osallistujat oppivat ja mitä jo ennestään tuttuja taitoja kehitettiin. Haastateltavat arvioivat myös sisällön toimivuutta. Haastateltavilta selvitettiin kehitysehdotuksia kurssin sisältöön. Tavoitteena oli selvittää sekä kurssin sisällön hyviä ja toimivia puolia että löytää kehitettäviä ja mahdollisesti turhiksi koettuja puolia.

Kurssin toimivuutta arvioitaessa haastateltavilta oli tarkoitus selvittää sitä, miten ryhmämuotoinen toteutus koettiin ja, mitä hyötyjä kurssista oli. Haastateltavat arvioivat sitä, oliko ryhmämuotoisesta toteutuksesta enemmän hyötyä kuin siitä, että kurssi olisi suoritettu yksin. Lisäksi selvitettiin sitä, miltä yhdyskuntapalvelun suorittaminen tuntui ryhmämuotoisena yhdyskuntapalveluna verrattuna tavalliseen yhdyskuntapalveluun.

Kurssin vaikuttavuuden selvittämiseksi haluttiin selvittää, miten haastateltavat kokevat kurssin tukevan rikoksetonta elämää ja arkea tulevaisuudessa. Haastateltavat arvioivat kurssin antamia hyötyjä ja sitä, mitä eroja he huomaavat arjen sujuvuudessa kurssin suorittamisen jälkeen. Haastateltavia pyydettiin antamaan konkreettisia esimerkkejä, mitä muutoksia he omassa arjessaan huomaavat. Haastateltavia pyydettiin kuvailemaan, millaisen muutoksen he ovat kokeneet itsessään valmennuksen myötä ja, mitä vaikutusta kurssilla on ollut asenteisiin yhteiskuntaa kohtaan.

Kurssin osallistujilta yhdyskuntapalvelua suorittavilta rikosseuraamusasiakkailta on selvitetty heidän kokemuksiaan valmennuksen toimivuudesta. Haastatteluun osallistui viisi henkilöä. Osallistujista neljä oli miehiä ja yksi nainen. Tämä kuvaa hyvin rikollisjakaumaa Suomessa. Suomessa poliisin kaikista rikoksista epäilemistä henkilöistä noin joka viides on nainen. Naisten osuus vaihtelee rikostyyppistä riippuen. Myymälävarkauksissa ja kavallustapauksissa naisten osuus vaihtelee 30-40 prosentin välillä. Kun taas ryöstöistä, pahoinpitelyistä, rattijuopumuksista ja huumausaineiden käyttörikoksista epäillyistä joka kymmenes on nainen. Seksuaalirikoksista epäillyistä puolestaan vain muutama prosentti on naisia. On kuitenkin hyvä muistaa, että rikollisuus on luonteeltaan piiloutuva ilmiö. Kaikki rikokset eivät siis tule viranomaisten tietoon, joten tarkkaa ja luotettavaa tietoa rikollisuudesta on vaikea saada. (Honkatukia, 2011.)

Kuten jo aiemmin todettiin, kurseista on aiemmin tehty palautekyselyjä, joilla on lähinnä selvitetty asiakkaiden mielipidettä siitä, kuinka mielekkäänä he kurssin kokivat. Palautekyselyt ovat olleet tyypillisiä yksinkertaisia paperisia lyhyitä kyselyitä, joissa on vastausvaihtoehdot. Palautekyselytuloksia ei ole hyödynnetty tässä opinnäytetyössä, koska niiden ei nähdä vastaavan tutkielman tutkimuskysymykseen. Palautekeskustelujen läpikäymistä ei koettu tarpeelliseksi, sillä kurssin mielekkyys kävi ilmi myös haastatteluissa.

Itse opinnäytetyön tutkielma keskittyy nimenomaan selvittämään sitä, miten suorittajat kokevat kurssin konkreettisesti tukevan rikoksetonta elämää, mitä he ovat oppineet kurssin aikana ja miten. Selvää haastattelurunkoa ei ole, koska se ei teemahaastattelussa ole tarpeellista. Opinnäytetyönliitteenä on haastattelurunko (Liite 1), joka toimi kuitenkin haastattelun tukena. Teemahaastatteluissa keskityttiin puhumaan tietyistä teemoista avoimesti yhdessä haastateltavan kanssa. Kysymykset pidettiin kuitenkin selkeinä ja avoimina, jotta haastateltavan oma ääni pääsi mahdollisimman paljon kuuluviin. Haastatteluissa selvitettiin myös sitä, mitä voitaisiin tehdä toisin ja missä he olisivat itse kaivanneet lisää apua, mihin he eivät nyt ehkä saaneet tarvitsemaansa tukea. Tarkoituksena oli siis myös selvittää kurssien mahdolliset kehityskohteet.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on saada nimenomaan laadullista tietoa palvelusta. Tutkielma on suoritettu yksilohaastatteluina kesän ja syksyn 2019 aikana. Suunnittelu vaihteen tavoite oli, että tapaisin jokaisen haastateltavan kahdestaan kasvotusten esimerkiksi kahvilassa, jossa voisimme toteuttaa haastattelun ja keskustella kurssista. Tutkimuksesta haluttiin mahdollisimman kattava, joten haastateltavia hankittiin eri kurssitoteutuksilta ja eri kaupungeista. Kasvotusten tapaaminen osoittautui haastavaksi järjestää aikataulullisista syistä, joten ainoastaan yksi haastattelu suoritettiin kasvotusten. Muut haastatteluista toteutettiin puhelimesta.

Haastateltavia kerättiin pitkin kevättä ja jo alkuvaiheessa tiedossa oli muutama vapaaehtoinen. Haastateltaville annettiin pieni vaivanpalkkio haastatteluun osallistumisesta, josta haastateltava sopi erikseen yhteistyökumppanin kanssa. Haastateltavien saamisessa yhteistyökumppani Marttaliitto toimi pääosallisena tekijänä. Haastateltavia saatiin lopulta kaiken kaikkiaan viisi.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus keskittyy ymmärtämään tutkitun kohteen laatua, sen ominaisuuksia ja merkitystä kokonaisvaltaisesti. Se on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa. Laadullisen tutkimuksen tulokset antavat vastauksen kysymyksiin miksi, miten ja millainen jokin on. Tarkoituksena on ymmärtää sekä tutkimuskohdetta että sen käyttäytymistä ja syitä tietynlaiselle toiminnalle tai päätöksenteolle. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on, että keskustelut ja havainnot ovat mitattua dataa tärkeämpiä. Laadullista tutkimusta käytetään, kun halutaan ymmärtää monimutkaisia ilmiöitä tai prosesseja, joita ei joko tunneta hyvin tai joiden muuttujia ei tunneta vielä. Laadulliselta tutkimusta voidaan myös käyttää silloin, kun tutkittavaa ilmiötä ei voida tutkia kokeellisesti käytännöllisistä tai eettisistä syistä. (Marshall, 1985, 1987; Marshall & Crossman, 1995.)

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä tarkastella tilannetta tutkittavien henkilöiden asemasta ja näkökulmasta. Tutkimuksen otanta on usein teoriaan tai harkintaan perustuvaa. Tutkimustulokset koostuvat kerätyistä aineistosta. Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkijalla ei tule olla ennalta olettamuksia tutkimuskohteesta tai sen tuloksista. Saadusta aineistosta pyritään löytämään yhtäläisyyksiä. Tyypillistä on narratiivisuus eli kertova ja tarinomainen tyyli. Päämääränä on kehittää teorioita entisestään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004.)

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Menetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Opinnäytetyö on suoritettu laadullisena tutkimuksena, koska laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen avulla voidaan ymmärtää ilmiötä subjektin näkökulmasta. Tutkimusprosessissa minulla tutkijana on ollut myös oma roolini. Haastattelussa haastattelijalla on oma osansa tutkimustyössä ja prosessissa.

Kun halutaan selvittää, mitä joku ajattelee, on luonnollisinta kysyä tätä häneltä itseltään. Tämä opinnäytetyö on suoritettu teemahaastatteluna. Teemahaastattelua käytetään usein silloin, kun tutkittava aihe on arkaluonteinen tai kun tutkittavasta asiasta tunnetaan ja tiedetään entuudestaan vähän. (Metsämuuronen, 2005, s. 226) Teemahaastattelu on koettu sopivaksi menetelmäksi, koska tutkimuksessa halutaan selvittää henkilön omaan kokemukseen pohjautuvia asioita. (Hirsjärvi - Hurme, 2000, s. 35)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, joka on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Ominaista teemahaastattelulle on, että haastateltavat ovat kokeneet

jonkin tietyn tilanteen, jota haastattelu keskittyy tutkimaan. Teemahaastattelun avulla voidaan selvittää haastateltavan yksilön ajatuksia, tuntemuksia ja sanatonta kokemustietoa. (Hirsjärvi - Hurme, 2000, s. 47-48; Routio, 2007.)

Teemahaastattelu on keskustelutilanne, joka syntyy tutkijan aloitteesta ja toimii usein hänen ehdoillaan. Haastattelujen muoto on ajan saatossa muuttunut yhä enemmän keskustelevaisemmaksi verraten aikaisemmin suuremmissa suosiossa olleeseen kysymys-vastaus-malliin. Haastattelupaikkana voi sinänsä toimia mikä vain paikka. Oleellista paikan valitsemiselle on kuitenkin rauhallinen ja otollinen ympäristö. Haastattelutilanteesta puolestaan tulisi luoda haastateltavalle mahdollisimman mukava. Turhat virallisuudet ja liiat muodollisuudet kannattaa jättää sivuun. Tila, joka on haastateltavalle tuttu ja turvallinen lisää mahdollisuuksia haastattelun onnistuvuudelle. Haastattelussa käytettävä puhekieli on hyvä suunnitella etukäteen. (Aaltola & Valli 2010.)

Teemahaastattelu nimensä mukaisesti kertoo siitä, että haastattelu on jaettu teemoihin. Teemojen valikoituminen vaihtelee haastattelijasta ja aiheesta riippuen. Usein teemojen valinta perustuu intuitioon eli ne keksitään niin sanotusti lennosta. Teemat syntyvät siis luovasti. Teemojen valinnassa tulee kuitenkin olla kriittinen ja käyttää harkintaa. Teemat voi myös etsiä olemassa olevaa kirjallisuutta hyödyntäen ja perustaa ne tehtyihin tutkimuksiin. Kolmas ja viimeinen vaihtoehto on perustaa teemojen valinta teoriaan. Käytössä on tavallaan vielä neljäs vaihtoehto teemojen valinnalle, joka kattaa kaikki edellä mainitut kolme valintatapaa. (Aaltola, J. & Valli, R. 2010.) Keskeistä on, että yksityiskohtaisia kysymyksiä ei ole tehty, vaan haastattelu etenee keskeisten teemojen mukaisesti. Haastattelusta kerätty aineisto on usein runsas, vaikka haastateltavia ei olisikaan useita. Teemahaastattelussa laatu korvaa määrän. (Hirsjärvi & Hurme, 2001.)

Tämä opinnäytetyö on tehty laadullisen tutkimuksen otteella teemahaastattelulla, koska on haluttu ymmärtää tietyn ryhmän toimintaa. Tämä opinnäytetyö on keskittynyt selvittämään sitä, miten arjentaitojen hallitseminen tukee rikosseuraamusasiakkaiden rikoksetonta elämää tuomion jälkeen. Laadullista tutkimusta käyttämällä on kerätty vastauksia siihen miksi, miten ja millä lailla arjentaidot tukevat arjen sujuvuutta ja tukevat rikoksettomuutta. Tässä opinnäytetyössä on nimenomaan haluttu selvittää tilannetta asiakkaiden näkökulmasta, mikä on laadulliselle tutkimukselle ominaista. Teemahaastattelu valikoitui tutkintamenetelmäksi, koska tietoa on haluttu kerätä suoraan asiakkailta avointen kysymysten ja keskustelun avulla niin, että vastaukset tulevat suoraan asiakkailta itseltään.

6.3 Aineiston keruu ja analysointi

Jokaisen haastateltavan kanssa sovittiin erikseen haastattelun ajankohta ja paikka. Sovin pääasiallisesti itse haastatteluajat asiakkaiden kanssa, mikä madalsi kynnystä tulevalle haastattelulle haastateltavan näkökulmasta. Yksilöhaastattelu sopi itselleni hyvin, koska minulla

ei ole paljoa kokemusta haastattelemisesta. Yksilöhaastattelun hyvänä puolena on myös se, ettei toinen henkilö voi vaikuttaa keskusteluun. Puhelimesta toteutettava haastattelu osoitetaan heti helpoimmaksi tavaksi toteuttaa haastattelu, sillä esimerkiksi aikaa ei tarvinnut varata matkustamiseen. Muutaman kerran tapaamiset peruuntuivat alun perin sovituista ajankohdista. Uudet ajat saatiin kuitenkin osan kanssa sovittua.

Puhelimitse toteutettavat haastattelut mahdollistivat myös sen, että jokainen haastateltava sai valita itselleen mieluisan haastatteluympäristön, joka haastattelun onnistumiselle on olennainen tekijä. Yleiset tilat saattavat myös olla liian meluisia, jolloin tallennusmateriaali kärsii. Kun haastattelut toteutettiin puhelimitse, haastateltava pystyi valikoimaan sellaisen ympäristön haastattelulle, jossa hän voi puhua rauhassa ja avoimesti käsiteltävistä asioista.

Haastattelut tallennettiin nauhurin avulla analysoinnin luotettavuuden takaamiseksi. Kun haastattelu on tallennettuna nauhalle, voidaan haastateltavan vastaukset kuunnella uudelleen eikä haastateltavan sanoma muutu. Jos haastatteluja ei tallennettaisi, saadut vastaukset perustuisivat haastattelijan muistiin ja muistiinpanoihin. Tallennusten avulla haastatteluvas-
tauokset pysyvät tismalleen samanlaisina. Haastatteluajkojen kestot vaihtelivat. Keskimääräinen haastattelu-aika oli 40 minuuttia. Puhelun aluksi kävin läpi viralliset asiat ja haastateltavaa koskevat oikeudet. Kerroin haastateltavalle itsestäni, tutkimuksesta ja sen käyttötarkoituksista. Kerroin myös, että nauhoitan haastattelutilanteen. Tämän jälkeen keskustelu johti itse haastatteluun.

Haastattelut litteroitiin eli jokainen haastattelu kirjoitettiin auki sanatarkasti tietokoneella paperille. Tietokoneen käyttö mahdollisti nopeamman työskentelyn ja mahdollisten korjauksien tekeminen oli helpompaa. Kuuntelin haastattelut useaan kertaan, jotta haastateltavan vastaukset olivat varmasti sanatarkasti oikein kirjoitettuna. Haastateltavien yksityisyyden-
suojan varmistamiseksi nimiä tai asuinpaikkaa ei kirjattu ylös. Puhtaaksikirjoitetuissa aineistoissa oli ainoastaan ikä ja sukupuoli sekä muu haastateltavan kertoma aineisto. Luin puhtaaksikirjoitetut vastaukset useaan kertaan läpi. Tämän jälkeen aineisto jaoteltiin teemoihin saadun aineiston perusteella.

Aineiston analysoimiseksi käytin induktiivista sisällönanalyysia, koska se keskittyy aineistolähtöisyyteen. Analyysin tarkoituksena on selkeyttää saatua aineistoa niin, että saadusta aineistosta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009.) Induktiivinen sisällönanalyysi luokittelee sanoja teorian perusteella. (Hirsjärvi & Hurme 2000.) Sisällön analyysi on menetelmä, joka kuvailee, luokittelee ja yhdistää tutkimusaineistoa systemaattisesti. Se on kokonaisvaltainen ja monivaiheinen prosessi, joka koostuu aineiston kokonaisuuden hahmottamisesta ja yksityiskohtaisesta analyysistä. Sisällönanalyysi sopii hyvin laadullisen tutkimuksen analysointimenetelmäksi, sillä sen avulla voidaan arvioida saatua dataa puolueetto-

masti. Sisällönanalyysi tiivistää, pelkistää ja yleistää saadut tulokset. (Kylmä & Juvakka 2007.)

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

On tärkeää, että tutkija pysyy puolueettomana tutkimusta tehdessään ja keskittyy tarkastelemaan asiaa vastakkaisista näkökulmista. Myös tutkijan omaa työskentelyä on tarkasteltava kriittisesti, jotta menettelytapoja voidaan tarvittaessa korjata. Näin toimimalla voidaan taata tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuus vaatii huolellisuutta ja järjestelmällisyyttä. Lisäksi tutkittavaan ilmiöön tulee perehtyä hyvin ja mahdolliset eettiset ongelmat tulee ottaa huomioon. (Hirsjärvi ym. 2004, s.23-24.) Tätä tutkielmaa tehtäessä, olen keskittynyt siihen, ettei omat mielipiteeni ole päässeet vaikuttamaan tutkimustuloksiin. Suunnittelin haastattelun etukäteen hyvin, jotta haastattelusta ei tulisi johdattelua. Pidin myös kysymykset neutraaleina.

Tutkielmassa on huomioitu haastateltavien henkilöiden vapaaehtoisuus osallistua haastatteluun. Kävin jokaisen haastateltavan kanssa ennen haastattelun aloitusta läpi tutkielman tarkoituksen ja keskeiset tavoitteet, ja selvitin miten ja mihin saatuja tuloksia käytetään. Kerroin avoimesti haastattelusta ja annoin haastateltavalle myös mahdollisuuden kysyä lisää. Haastattelijan tärkein ominaisuus on kokemus. Haastattelijaksi ei synnytä pelkän kanssakäymisen avulla. Hyvä haastattelija tarvitsee kokemusta haastatteluista. (Hirsjärvi & Hurme, 2009, s.68.) Ennen opinnäytetyössä toteutettavaa haastattelua tein harjoitushaastatteluja ja esittelin haastattelurunkoa ulkopuolisille saadakseni lisää näkökulmia. Lisäksi opiskelin hyvän haastattelijan ominaisuuksista lukuisista eri lähteistä, koska haastatteluhistoriani on vähäinen.

Tutkielman teoriapohja on melko laaja. Tutkielman luotettavuutta voidaan tarkastella myös peilaamalla saatuja tuloksia tietoperustaan. Tutkimustulokset, teoria ja aiemmat tutkimukset kohtaavat keskenään, mikä lisää saatujen tulosten luotettavuutta.

Haastatteluista nousi esille selkeästi samoja asioita, jotka on nostettu esille tutkimustuloksissa. Haastateltavien määrä jäi vähäisemmäksi kuin alkuperäisenä tavoitteena oli. Haastateltavien määrä koettiin kuitenkin riittäväksi, sillä haastatteluista saatua aineistoa läpikäydessä huomattiin runsaasti yhteneväisyyksiä. Yhteneväinen aineisto tuo luotettavuutta tutkimustuloksiin. Laadun merkitys on myös määrää tärkeämpää laadullisessa tutkimuksessa.

Kaikki tärkeät ja oleelliset asiat tutkielman kannalta on esitelty tutkimustuloksissa. Tutkimustulosten luotettavuutta tukee se, että olen toteuttanut kaikki haastattelut itse. Pidän saatuja tuloksia luotettavina, sillä teoriat ja aiemmat tutkimukset tukevat saamiani tuloksia. Luotettavuutta puoltaa myös se, että haastattelut on toteutettu eri ryhmissä ja eri kaupungeissa olleille rikosseuraamusasiakkaille. Haastattelujen nauhoitus vahvistaa tutkielman luotetta-

vuutta, sillä haastattelumateriaali on pysynyt koko ajan täysin siinä muodossa, missä haastateltava on sen kertonut.

7 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset on jaettu kolmeen eri teemaan. Nämä teemat ovat kurssin sisältö, ryhmämuotoinen toteutus ja kurssin vaikutus. Teemat valikoituivat pääosin teorian pohjalta. Teemat vastaavat mielestäni tutkimuskysymykseen. Haastattelu selvittää niitä tekijöitä, jotka tukevat arkea ja rikoksettomuutta. Samalla on haluttu selvittää myös kurssin mahdolliset kehityskohteet, minkä takia sisällön selvittäminen on mielestäni oleellista. Ja lopulta on selvitetty kurssin vaikutusta haastateltavien arkeen ja rikoksettomuuteen. Ensimmäinen on siis keskitytty tarkastelemaan kurssin sisällön toimivuutta, mitä hyvää kurssin sisällössä on ja mitä kehitysehdotuksia sille annetaan. Sisällön osuudessa avataan myös konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä kurseilla on opittu. Toisessa osiossa eli ryhmämuotoisessa toteutuksessa on keskitytty tarkastelemaan, miten ryhmänä toteutettu kurssi vaikuttaa oppimiseen ja miten kurssin toteutus on onnistunut. Viimeiseksi on selvitetty kurssin vaikutusta rikoksettoman arjen tukemiseksi. Tässä osiossa nousee esille rikoksettomuutta tukevat tekijät ja muut esille nousseet vaikutukset, joita kurssista on saatu.

7.1 Kurssin sisältö

Haastattelijoiden mielestä kurssien jaksot ovat lyhyitä, mutta kuitenkin riittäviä ja kurssikerrotojakin on tarpeeksi. Kurssin sisältöä pidetään hyvänä ja toimivana pakettina, jonka tärkeys on kaikille selvää. Kurssin sisällön halutaan pysyvän yksinkertaisena. Ennako-odotuksia kursseille ei ole asetettu. Kehitysehdotuksia ei ole. Kurssiin ei kaivata uutta lisäsisältöä eikä liioin tämän hetkistä sisältöä koeta turhaksi.

Arjen taidot ovat kaikille tärkeitä, vaikkakin lähes kaikille tuttuja perusjuttuja. Yksi haastateltavista kuvaa kuitenkin hyvin rikosseuraamusasiakkaita siten, etteivät kaikki ole oppineet sitä, miten niin kutsuttu ”normaali” arki toimii. Jokainen haastateltava toteaa, että heidän kohderyhmälle arjentaitojen oppiminen on erittäin tarpeellista, sillä kaikki eivät niitä osaa tai välttämättä ole koskaan oppineetkaan.

”Tos kurssis oppii oikeesti sellast, mitä tarvii arjessa ja joltai oikeesti puuttuu ne taidot. Se ei oo kaikille itsestänselvyys.”

Ruuanlaitto nousee selkeästi muita kursseilla opeteltavia aiheita enemmän esille. Jokainen haastateltava mainitsee heti ensimmäisenä ruuanlaiton, kun arjentaidot otetaan puheeksi. Ruuanlaiton rinnalla kuitenkin mainitaan muutkin taidot. Esille nousi kaiken kaikkiaan seuraavat aiheet: ostoskäyttäytyminen, hyvän hygienian käyttäytyminen, taloudenhallinta, pyykin-

pesu, siivous, kierrätys, kodinhoito ja rahankäyttö. Täysin uusia opittuja taitoja ei mainittu. Jokainen osasi jotenkuten esimerkiksi laittaa ruokaa tai pestä pyykin yhtenä lajittelemattomana myyttynä koneessa. Kaikki arjentaidot olivat ennestään enemmän tai vähemmän tuttuja taitoja. Jokainen koki kehittäneensä ja vahvistaneensa entuudestaan osaamia taitoja ja saaneensa jotain pientä uutta oppia lisää. Osa ei heti ymmärtänyt, mitä kurssi oli heille antanut. Pienen mietinnän jälkeen keskustelun edetessä esille nousi konkreettisia esimerkkejä opituista asioista.

”Itseasias se on varmaan lähtösin sieltä, kun mä nyt oon alkanu ajattelee mun rahankäyttöä.”

7.2 Kurssin toimivuus

Ryhmämuotoinen kurssitoiminta nähtiin pääosin toimivana kokonaisuutena, jonka kynnyks on tarpeeksi matala. Kurssiryhmät ovat pieniä, mistä myös osallistujat ovat mielissään. Suurimman osan mielestä ryhmämuotoinen toiminta on hyvä asia. Ryhmän koetaan antavan vertaistukea ja toisilta osallistujilta koetaan saavan ideoita tekemiseen. Ryhmässä tekeminen koetaan mielekkääksi ja samalla vahvistan myös ryhmätyöskentelytaitoja. Osallistujat ovat kokeneet olevansa osa jotakin ryhmää, mikä on mielekästä. Harva uskoo, että yksin suorittamisesta saisi enemmän hyötyä.

Lisämiehitystä toivottiin kurssin vetäjien riveihin, jotta tukea toimintaan saisi vieläkin enemmän. Toiminta saattoi toisinaan mennä sähläämiseksi, kun kouluttajia oli vain yksi paikalla. Osallistujat kokivat ajoittain jäävänsä yksin omien ongelmien kanssa, kun myös toinen osallistuja tarvitsi apua samanaikaisesti ja kurssivetäjiä oli saatavilla vain yksi.

Toisaalta kuitenkin todetaan, että mikäli kurssille osallistuttaisiin yksinään tulisi tunne siitä, että toimintaan on pakko osallistua ja paikalle on tuolloin mentävä. Nyt monelta jäi suunniteltuja kertoja väliin, koska pakon tunnetta osallistumiseen ei ollut. Osallistujista yksi sattui kurssille kerran ainoana osallistujana, mikä antoi näkemystä siitä, millaista kurssin suorittaminen olisi ilman ryhmää. Huomio kiinnittyy siihen, että kurssilla käytävä teoria menee huomattavasti nopeammin läpi, koska keskeytyksiä ei synny. Tämä ei kuitenkaan ole suorittajan edunmukaista, sillä teoria herättää kysymyksiä. Ryhmässä on helpompi esittää lisäkysymyksiä ja läpikäytävä teoria herättää keskustelua, mikä tukee oppimista. Yksin kurssilla ollessaan kysymysten esittäminen on vaikeampaa, koska tilanne on huomattavasti intiimimpi. Kurssin kouluttajan ja osallistujan välille syntyy muuri.

”Sillon ku siin on muitakin ni tuntuu et sillon voi kysyy vähän sillee tyhmiiki kysymyksii tai sillee ja siin ei oo nii sellast isoo muurii ja sit ehk muut osaa kysyy niit asioit, mitä ite ei osaa kysyy mut kuitenkin itteeki pohdituttaa ne asiat.”

7.3 Kurssin vaikutus

Kurssilla opittujen taitojen uskotaan tukevan omaa arkea jatkossa. Kurssin vaikutus näkyy jo nyt jokaisen osallistujan arjessa. Se, miten vaikutus näkyy vaihtelee haastateltavien kesken. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että kurssin vaikutus näkyy sujuvampana ja mielekkäämpänä arkena, mikä on kurssin päätavoitteena. Kurssilla opittuja taitoja harjoitellaan myös muiden tahojen, kuten kuntoutuksen kautta. Marttojen kurssin koetaan rakentavan ja vahvistavan opittuja taitoja entisestään.

Käytännön muutoksia osallistujat huomaavat esimerkiksi ostoskäyttäytymisessään. Kaupassa mietitään enemmän, mitä ostetaan. Myös vuokran maksamisesta huolehditaan paremmin. Pyykinpeseminen sujuu oikeaoppisemmin ja vaatteet osataan lajitella väreittäin. Yleinen siisteys kotona nouse myös esille. Kierrätysoppi näkyy myös ajoittain yksilöiden toiminnassa. Nyt huomio kiinnittyy paremmin siihen, mitkä roskat kuuluvat mihinkin astiaan, joskin usein lajittelu tapahtuu esimerkiksi ravintolassa ennemmin kuin kotona. Monelle ruuanlaitto on mielekkäämpää nykyisin ja monipuolisempaa. Esille nousee arjentaitojen hallinnan tärkeys ja se, että kun arjesta saa sujuvampaa rikollisuutta voidaan vähentää. Konkreettiseksi esimerkiksi nostetaan budjetointi, jota perustellaan seuraavasti. Kun yksilö oppii käyttämään rahaa niin, että varat riittävät koko kuukaudeksi, voi sen vaikutus näkyä niin ettei rikoksia tarvitse tehdä. Usein syynä rikollisuudelle on rahan tarve.

”Nyt pysyy paikat kunnossa ja koti on sellanen et mä haluan mennä sinne.”

Osallistujat ymmärtävät yksilön oman merkityksen rikoksettomuuden tukemisessa. Arki nähdään hyvänä ja tärkeänä vaikuttavana tekijänä sen saavuttamisessa. Kurssin avulla osallistujille on syntynyt tunne siitä, että on muitakin mahdollisuuksia elämässä. Kurssin avulla arjesta saa sujuvampaa. Kurssin suorittaminen ei yksinään poista ketään rikollisuudesta, mutta osallistujat myöntävät sen tukevan sitä hyvin. Arjentaitojen avulla arjesta saadaan mielekkäämpää ja oma hyvinvointi kasvaa sen seurauksena. Kurssi mahdollistaa esimerkiksi hygieniapassin suorittamisen, johon osallistujat viittaavat muutaman kerran. Hygieniapassi on konkreettinen esimerkki siitä, miten kurssin avulla voi parantaa työllistymismahdollisuuksia.

Kurssi on vaikuttanut myös ajatuksiin yhteiskuntaa kohtaan. Kurssin avulla on syntynyt mielikuva siitä, että Suomen valtiossa on jotain hyvääkin. Osallistujat kokevat saavansa uuden mahdollisuuden ja sen, ettei valtio ole heitä hylännyt vaan päinvastoin he saavat valtiolta apua nousta jaloilleen ja ottamaan arjesta kiinni. Monelle tasavertainen kohtelu ja se, että heidät kohdattiin ihmisenä oli erityisen tärkeää. Kuitenkaan kaikkien asenteisiin ja yhteiskuntapoliittisiin näkemyksiin ei ole syntynyt muutosta.

”Ehkä sit semmonen että vasta sit ku saa sen tuomion ni alkaa tapahtuu niit asioita. Koin ehkä et mä olin enemmän ihminen sillon ku mä olin tuomiolla kun sitä ennen. Enemmän ih-

minen tuomion aikana kun ennen sen saamista. Vähän outoo et heti ku joudut tuomiolle ni heti melkein pääs opiskelee ja rupeski löytyy tollasia juttuja sun muuta mut sit ku oot tuola kenttämeiningissä ni siin ei niinku oikee saa mistään kii.”

Yhdyskuntapalvelu kokonaisuudessaan nähdään positiivisena rangaistustapana. Osallistujien näkemys on, että seuraamus on rangaistusta toimivampi tuomio. Tärkeintä on se, että tehdään jotain hyödyllistä eikä olla niissä piireissä, missä rikollisuutta tapahtuu.

”Muutenki semmonen niinku et saa sellast inhimillist kohteluu on mun mielest tärkeetä, et jos lyöä vaa nuijalla pöytää ni haluu vaa nousta vastakapinaa.”

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten Marttaliiton arjentaitokurssit tukevat rikosseuraamusasiakkaiden arkea ja rikoksettomuutta. Tutkielmassa haluttiin kerätä tietoa kurssin sisällöstä, sekä sen hyvistä että kehitettävistä puolista, jotta kurssista saataisiin mahdollisimman vaikuttava.

Teoreettisena pohjana on esitelty tutkimuksia kuntouttamisen ja toimintaohjelmien vaikutuksesta uusintarikollisuuteen. Tutkimuksen päämateriaalina toimi yksilöhaastatteluista saadut materiaalit. Opinnäytetyön tehtävänä oli saada pilottihankkeeseen osallistuneilta rikosseuraamusasiakkailta tietoa heidän kokemuksiinsa perustuvista ajatuksista ja tarpeista kurssin toimivuudesta ja vaikutuksesta.

Kuten tutkimustulokset osoittavat, arjentaitojen hallinta tukee arkea tehden siitä mielekkäämpää ja sujuvampaa. Tutkielmaan osallistuneet rikosseuraamusasiakkaat myös itse pitivät arjentaitoja tärkeinä taitoina. Arki ei synny itsestään, joten taitojen ja tietojen opetteleminen on tärkeää. Vaikka haastateltavat kertovat hallitsevansa hyvin arjentaidot jo ennestään sekä toteavat niiden olevan itsestään selviä asioita, jokainen kertoo samalla oppineensa jotain uutta ja näkevänsä arjessa positiivista muutosta. Rikosseuraamusviraston selvitykset kuitenkin tukevat tietoa siitä, että rikosseuraamusasiakkaiden arjen hallintataidoissa on puutteita. Taitojen kehittämisen tarpeen on kuitenkin tutkittu ja tarpeen todettu olevan erittäin selvä.

Arjentaitojen hallitsemista voi olla melko vaikea mitata tai arvioida, eikä tässä opinnäytetyössä keskitytty selvittämään osallistujien taitoja. Arviointi on haasteellista, sillä osa arjentaidoista ei ole konkreettisesti edes mitattavissa. Toisaalta myös yksilölliset näkemykset vaihtelevat. Joku voi kokea olevansa esimerkiksi erittäin siisti ihminen ja hallitsevansa siivouksen

hyvin, kun taas toinen henkilö pitää häntä sotkuisena ihmisenä. Osa arjentaidoista on mielestäni siis yksilökohtaisesti arvioitavissa. Toisaalta myös voi olla vaikea myöntää omia heikkouksiaan ennestään tuntemattomalle henkilölle. Voi olla, ettei haastateltavat olisi kehdanneet myöntää omia heikkouksiaan minulle, koska olen heille täysin tuntematon henkilö. Toisaalta tutkielman otanta oli pieni, joten on jätettävä tilaa myös sattumalle.

Tutkitusti siis rikosseuraamusasiakkailta on puutteita ruuanlaitossa, kodin puhtaanapidossa ja talouden hallinnassa. Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että selvästi kaikkein eniten kurssien sisältö on painottunut ruuanlaittoon. Jokainen haastateltava ei siis ollut saanut tukea kaikkiin arjentaitojen osa-alueisiin. Jokainen haastateltava nosti heti ensimmäisenä esimerkkinä ruuanlaiton, kun arjentaidot nostettiin puheeksi. Muista arjentaidoista saatiin tietoa haastateltajan aloitteesta. Heti haastattelun aluksi keskusteltiin vapaasti arjentaidoista ja käytiin läpi, mitä taitoja käsite sisältää. Näin ollen ei voida ainakaan täysin puolustaa ruuanlaiton suosiota sillä, että se tulee helpoiten mieleen arjentaidoista puhuttaessa. Ruuanlaiton todettiin olevan kaikkein mielekkäin arjentaito haastateltavien mielestä.

Vaikka ruuanlaittotaito tutkielman tulosten mukaan oli selkeästi eniten haastateltavien keskuudessa tukea saanut osa-alue, myös muut arjentaidot kehittyivät. Ruuanlaiton lisäksi selkeästi ostoskäyttäytymisessä oltiin huomattu kehitystä, mikä osittain myös linkittyy talouden hallintaan. Ostosten tekeminen oli harkitumpaa. Eräs haastateltava totesi, että suurimpana syynä rikosten tekemiselle on raha. Mielestäni talouden hallinnan osuus jäikin yllättävän pieneksi. Toisaalta, kuten myös aiemmin todettiin, rikosseuraamusasiakkailta on useita tukitoimia, joissa opetellaan vastaavasti arjentaitoja. Tähän vetosivat myös haastateltavat, eikä muutoksia Marttojen kurssien sisältöön kaivattu.

Rikollisuudesta irrottautuminen vaatii motivaation lisäksi uusien elämäntapojen oppimista sekä haittavaikutusten ymmärtämistä. Ihmiset tarvitsevat tutkitusti arkea. Arki tukee mielenterveyttä ja kansantaloutta. Toimiva arki ei synny itsestään. Koska arki koostuu rutiineista, kodintunnusta, tavoista ja rytmisyydestä, on erittäin perusteltua opettaa ja tukea arjentaitoja ja rikosseuraamusasiakkaille. Arjen hallintataidoilla on tässä oleellinen osa. Kuten aiemmin todettiin, arjentaitojen vahvistamisella voidaan vaikuttaa rikoksettomuuteen. Arjentaitoja omaksuessaan ja yksilön ottaessaan ne osakseen arkielämäänsä, jokapäiväisestä elämästä tulee mielekkäämpää. Kun yksilö voi hyvin arjessaan todennäköisyys rikolliseen toimintaan pienenee.

Kurssin toteutusta ryhmämuotoisena pidettiin mielekkäänä ja sen koettiin selkeästi olevan tukeva elementti. Ainoastaan yksi haastateltavista olisi suorittanut kurssin mieluummin yksin. Kuten tutkimustuloksissa todettiin, toisaalta yksin suorittaminen loisi paineita suorittaa ja osallistua kurssiin. Haastatteluissa kävi ilmi, että moni olikin jättänyt kurssikertoja väliin. Tämäkin voi osakseen vaikuttaa siihen, mitä taitoja kukin on kurssilla oppinut.

Haastateltavien mielestä toteutuskertoja oli sopivasti ja kertakohtainen toteutusaikakin koettiin hyväksi. Haastatteluissa ei ilmennyt sitä, oliko aika todellisuudessa riittävä asioiden omaksumiseksi. Tulos kertoi ainoastaan haastateltavien oman kokemuksen asian suhteen. Mielestäni on kuitenkin erittäin tärkeää, että kurssi koetaan mielekkäänä. Kun kurssi on mielenkiintoinen ja kohderyhmän mielestä tärkeä, voi se todellisuudessa olla hyödyksi. Mikäli kurssi tuntuu vastenmieliseltä, voi opeteltavien asioiden omaksuminen olla haastavaa tai, sitä ei välttämättä tapahdu ollenkaan. Mielestäni oleellista olisi kuitenkin pohtia sitä, tulisiko jokaisen kurssin suorittajan osallistua kursseille niin, että jokainen arjentaitea tulee käsiteltyä. Tämä voi käytännössä kuitenkin olla erittäin haasteellista ellei jopa mahdotonta toteuttaa.

Haastateltavien mukaan kurssin vaikutus näkyy arjessa. Arjesta on haastattelutulosten mukaan tullut sujuvampaa. Kurssin päätavoite on siis saavutettu. Mielestäni ei voida olettaa, että jokainen kurssille osallistunut rikosseuraamusasiakas oppisi kaikki arjentaiteiden osa-alueet kerralla. On huomioitava, että tutkimusten mukaan yli puolilla rikosseuraamusasiakkailta perusarjen taidot ovat erittäin heikkoja tai jopa olemattomia. Kuten teoriaosuudessa todettiin, tähän saattaa vaikuttaa esimerkiksi nuoruuden kodista opitut mallit, joten uusien toimintamallien omaksuminen vie aikaa. Mielestäni yksikin osa-alue ja muutos on jo hyvä alku. Tutkitusti on todistettu, ettei rikostorjunnan vaikutuksia nähdä lyhyellä aikavälillä, vaan vaikutus näkyy usein vasta vuosien päästä. Rikollisuudesta irrottautumiselle ei muutoinkaan ole tyypillistä ilmetä äkillisenä muutoksena, vaan kuten teoriaosuudessa käytiin läpi, desistanssi on edestakainen liikeprosessi. Oleellista on mielestäni myös se, miten haastateltavat itse kokevat muutoksen arjessaan. Kuten tutkimustuloksissa tuotiin esiin, haastateltavat kertovat kurssin näkyvän konkreettisesti siinä, että kodista on tullut sellainen paikka, johon haluaa mennä ja jossa viihtyy.

Isona oivalluksena tutkimustuloksista nousee selvästi esille myös se, miten haastateltavat kokevat yhteiskunnan palvelut positiivisena tukena ja uutena mahdollisuutena. Teoriaosuudessa selvitettiin, miten uusintarikollisuuteen voidaan vaikuttaa vähentävästi. Tässä mielestäni näkyy konkreettisesti se, miten kuntouttamisella voidaan vaikuttaa. Sitä, syöllistykö haastateltavista joku rikoksiin tulevaisuudessa on mahdotonta ennustaa, mutta kuten aiemmin todettiin erilaisten tukitoimien vaikutus saattaa näkyä vasta vuosien jälkeen ja muutosprosessi on usein pitkäaikaista. Jokainen haastateltava myös korostaa sitä, että muutos lähtee yksilöstä itsestään.

Rikollisuudelle ei ole täydellistä selitystä. Useiden tutkimusten perusteella on kuitenkin opittu ymmärtämään sen riskitekijöitä, siihen vaikuttavia ja sitä selittäviä tekijöitä. Kuten teoriaosuudessa selvitettiin, on tutkittu, että huono-osaisuudella on yhteys rikollisuuteen. Tutkitusti köyhyys ja epätasa-arvo siis lisäävät rikollisuutta. Rikollisten kuntouttamisella on puolestaan merkittävä osio rangaistuksessa. Kuntoutuksella pyritään kasvattamaan yksilön mahdollisuuksia tulla hyödylliseksi osaksi yhteiskuntaa. Mikäli tässä onnistutaan, voittavat sekä yksilö

että yhteiskunta. Kuntouttamisella pystytään vähentämään epätasa-arvoa siinä mielessä, että kuntoutus tarjoaa niin sanotusti avaimia paremman elämän saavuttamiseksi eli poistaen huono-osaisuutta. Yhdyskuntapalvelun kehittäminen ryhmämuotoiseksi yhdyskuntapalveluksi, jossa arjentaitokurssi toimii osana suoritusta on erinomainen esimerkki kuntouttavasta toiminnasta ja liittyy rikosseuraamusasiakkaita yhteiskuntaan.

Opinnäytetyön johdannossa kiteytettiin Tynin väitöskirjaa kuntoutuksen vaikuttavuudesta. Toimintaohjelmien avulla uusintarikollisuuden määrää ei saada tilastollisesti romutettua, mutta tutkitusti niillä on vaikutusta. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta Marttojen arjentaitokurssin olevan toimiva osa ryhmämuotoista yhdyskuntapalvelua, jolla selvästi on vaikutusta rikosseuraamusasiakkaisiin, heidän arkeensa ja rikoksettomaan elämään.

Opinnäytetyö ei varsinaisesti tuonut uusia ehdotuksia tai näkökulmia kurssin toteutukseen tai sen vaikutukseen. Opinnäytetyö toi kuitenkin varmistusta ja vahvistusta sille, että kurssin avulla voidaan tukea rikosseuraamusasiakkaiden arjentaitoja ja näin ollen tukea rikoksetonta elämää. Kuten aiemmin todettu, aihetta on tutkittu vähän ja lisävarmistusta kurssin vaikutukselle voidaan jo itsessään pitää tuloksena. On tärkeää tietää, että toiminta on perusteltua ja vaikutuksellista. Tätä opinnäytetyötä voidaan myös pitää pohjana jatkotutkimuksille. Jatkotutkimuksina voitaisiin esimerkiksi keskittyä tarkastelemaan yksittäisten arjentaitojen vaikutusta ja kehitystä. Kuten teoria osuudessa todettiin useilla rikosseuraamusasiakkailta on velkaa ja haasteita rahankäytön kanssa. Samalla todetaan, että motiivina rikosten tekemiselle on usein raha. Haastattelussa nousi myös esille se, että kurssin avulla vuokran maksamisesta on tullut rutiini. Rahankäyttö ja talouden hallintataidot voisivat esimerkiksi toimia yhtenä jatkotutkimuksen kohteena. Konkreettiseksi kehitysehdotukseksi opinnäytetyössä nousi kuitenkin se, että kurssille toivotaan enemmän valmentajia. Tämä on konkreettisesti ainoa kehitysehdotus, joka varmasti kannattaa ottaa harkintaan kurssin toteutusta ja kehitystä suunniteltaessa jatkossa.

Opinnäytetyö oli itselleni erittäin antoisa. Kuten aiemmin kerroin, olen sosionomiopiskelija enkä erikoistunut rikosseuraamusalaan. Opinnäytetyö vaati minulta paljon rikosseuraamusalaan ja myös lakiin tutustumista, mikä oli erittäin mielenkiintoista. Koen oman ammattitaitoni kehittyneen pitkän prosessin aikana suuresti. Jään mielenkiinnolla odottamaan, millainen suoritusmalli ryhmämuotoisesta yhdyskuntapalvelusta lopulta muokkaantuu.

Lähteet

Painetut

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Juva.

Bijleveld, C. C. J. H., & Wijkman, M. 2009. Intergenerational continuity in convictions: A five-generation study. *Criminal Behaviour & Mental Health*, 19(2), 142-155.

Blanchot, M. 1987. *Everyday Speech*. *Yale French Studies* 73, 12-20 (ransk. Alkuteos 1959).

Felski, R. 2000. The Invention of Everyday Life. *New Formations* 39 (Winter 1999-2000), 15-31.

Hartoneva, A., Mohell, U., Pajuoja, J. & Vartia, M. 2015. *Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus*. Tallinna.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sarjavaara, P. 2004. *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. 13., osin uudistettu painos. Jyväskylä.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 1996. *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä.

Jokinen, E. 2005. *Aikuisten arki*. Helsinki.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. *Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen*. 2. Painos. Turenki. s

Kivivuori, J. 2008. *Rikollisuuden syyt*. 2. Painos. Helsinki.

Kylmä J. & Juvakka, T. 2007. *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki.

Laine, M. 2007. *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Jyväskylä.

Lappi-Seppälä, T. 2006. *Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka*, Helsinki.

Lavikkala, R. & Linderborg, H. 2011. *Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Tampere.

Liukko, E. 2006. Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. Yliopistopaino.

Muilu, M. 1999. Yhdyskuntapalveluun tuomittujen uusintarikollisuus. Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston julkaisuja 2. Helsinki.

Nagin, D. S. & Cullen, Francis T. & Jonson, C. L. 2009. "Imprisonment and Reoffending. In Crime and Justice: An annual Review of Research. Vol. 38. Chicago.

Oikeusministeriö. 2001. Rikoksettomaan elämänhallintaan. Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö.

Sirén, R. 2012. Ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelu ja rikosuusiminen. Ehdoton vankeus ja yhdyskuntapalvelu törkeän rattijuopumuksen seuraamuksina, Helsinki.

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2006. Rikosoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. Uudistettu painos. Helsinki.

Viikki-Ripatti S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. 2/2011. Helsinki.

Sähköiset

Hinkkanen, V. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Viitattu 23.2.2020

Kaarakka, O. 2019. Ajatuksia desistanssista. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Blogi.

<https://www.krit.fi/2019/03/ajatuksia-desistanssista/>. Viitattu 15.12.2019

Koskiainen, Riikka. Haaste 4/2017. Miten rikollisuus ja sen torjunta muuttuvat tulevaisuudessa?

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42017/mitenrikollisuusjasentorjuntamuuttuvattulevaisuudessa.html>. Viitattu 10.1.2020

Kriminaalihuollon tukisäätiö. Säätiö. Tutustu säätiöön. Mitä säätiö tekee. 2020.

<https://www.krit.fi/saatio/tutustu-saatioon/mita-saatio-tekee/>. Viitattu 15.12.2019

KRIS. 2020. <https://kris.fi/sample-page/>. Viitattu 15.1.2019

Kriminaalihuollon tukisäätiö. Tietoiskut. Rikollisuus. Naisten ja tyttöjen rikollisuus. 2011.
<https://www.krits.fi/2011/06/naisten-ja-tyttojen-rikollisuus/>. Viitattu 15.1.2019

Koistinen, R. 2017. Miten rikollisuus ja sen torjunta muuttuvat tulevaisuudessa? Haaste. Asian-
tuntevasti rikosentorjunnasta ja kriminaalipolitiikasta.
[https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42017/mitenrikollisuusjasentorjuntam
uuttuvattulevaisuudessa.html](https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42017/mitenrikollisuusjasentorjuntam
uuttuvattulevaisuudessa.html). Viitattu 15.1.2019

Marttaliiton toimintasuunnitelma 2020. Etelä-Karjalan Martat ry, 2020.
[https://www.martat.fi/etela-karjala/wp-content/uploads/sites/4/2019/05/Liite-7-
Toimintasuunnitelma-2020.pdf](https://www.martat.fi/etela-karjala/wp-content/uploads/sites/4/2019/05/Liite-7-
Toimintasuunnitelma-2020.pdf). Viitattu 10.1.2020

Marttaliitto. Kohdennettu neuvonta. Arki sujuvaksi.
[https://www.martat.fi/martat/marttajarjesto/kotalousneuvonta/kohdennettuneuvonta/ark
i-sjuvaksi/](https://www.martat.fi/martat/marttajarjesto/kotalousneuvonta/kohdennettuneuvonta/ark
i-sjuvaksi/). Viitattu 10.1.2020

Miikkulainen, L. 2012. Arjen taidot-tietopankki. Materiaalia rikoksista tuomittujen arjessa
selviytymisen ja elämänhallinnan edistämiseen.
[https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-
muut/6Cr4qakak/Arjen_taidot_-tietopankki_2012.pdf](https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-
muut/6Cr4qakak/Arjen_taidot_-tietopankki_2012.pdf). Viitattu 10.2.2020

Marttaliitto. Marttajärjestö. <https://www.martat.fi/martat/marttajarjesto/>. Viitattu
10.1.2020

Tyni, S. 2015. Rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuus. Rikosseuraamusalan koulutuskes-
kus
[https://www.rskk.fi/material/attachments/rskk/rskktiedostot/gVYFMc2MJ/Sasu_Tyni_Rikoss
euraamusasiakkaiden_uusintarikollisuus.pdf](https://www.rskk.fi/material/attachments/rskk/rskktiedostot/gVYFMc2MJ/Sasu_Tyni_Rikoss
euraamusasiakkaiden_uusintarikollisuus.pdf). Viitattu 11.2.2020.

Rikosentorjunta. Rikosten ehkäisy. Teorioita rikollisuuden syistä.
<https://rikosentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista> Viitattu 23.3.2020

Rikosseuraamuslaitos. Arvot ja strategia. 2020. Viitattu 10.1.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos. Arjen taidot -tietopankki. Lari Miikkulainen. 2012.
[www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr4qakak/Arjen_taidot_-
tietopankki_2012.pdf](http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr4qakak/Arjen_taidot_-
tietopankki_2012.pdf). Viitattu 15.11.2019

Rikosseuraamuslaitos. Historiaa. 2020.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/historiaa.html>. Viitattu 13.1.2020

Redis. Elämänhallintaa tukevat toimintamallit.

https://www.krit.fi/fin/palvelut/redis/mika_redis_on. Viitattu 17.2.2020

Rikosseuraamuslaitos. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>. Viitattu 15.11.2019

Rikosseuraamuslaitos. Seuraamukset & säännökset. Yhdyskuntapalvelu.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/yhdyskuntapalvelu.html>. Viitattu 15.11.2019

Rikosseuraamuslaitos. Täytäntöönpano. Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/yhdyskuntaseuraamustentoimeenpano.html>. Viitattu

Selko. Rikostaustaisten elämänhallintataidot. www.selko.fi/apua-arkeen. Viitattu 15.11.2019

Socca. Rikostaustaisten elämän nolosuhteet.

https://www.socca.fi/files/3754/Ylisukupolvinen_syrjaytyminen_-_tutkimusta_ja_kirjallisuutta_Vuokko_Viljanen_2014.pdf. Viitattu 15.10.2019

THL. 2020. [https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja_terveys-](https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja_terveys-erot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus)

[erot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus](https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja_terveys-erot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus). Viitattu 14.2.2020

THL. Julkari. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 12.2.2020

Vikto. Elämänhallintaa tukevat toimintamallit ja hankkeet rikosseuraamusalalla.

<https://www.vikto.fi>. Viitattu 15.2.2020

Viljanen, V. Ylisukupolvinen huono-osaisuus. 2014.

http://www.socca.fi/files/3754/Ylisukupolvinen_syrjaytyminen_-_tutkimusta_ja_kirjallisuutta_Vuokko_Viljanen_2014.pdf Viitattu 22.11.2019

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko 46

Liite 1: Haastattelurunko

Taustatiedot

1. ikä
2. sukupuoli

Kurssin sisältö

1. Mitä ajatuksia arjen taidot sinussa herättävät?
2. Pidätkö arjen taitoja tärkeinä taitoina? Miksi?
3. Mitä arjen taitoja kurssilla opetettiin?
4. Opitko uusia taitoja? Mitä?
5. Kehittyikö jokin vanha taito selvästi? Mikä?
6. Mitä mieltä olet kurssin sisällöstä?
7. Puuttuiko kurssin toteutuksesta jotain sellaista, josta olisit itse kokenut hyötyväsi? Mikä taito? Miksi se taito olisi ollut tarpeellinen?
8. Voisiko kurssin sisältöön lisätä jotain sellaista, jonka kokisit tukevan rikoksettomuutta?
9. Mihin arkielämän tilanteeseen/taitoon tarvitsisit/tarvitsen eniten apua/tukea?
10. Olisiko kurssin sisällössä mielestäsi jotain turhaa tai jotain mitä olisit jättänyt pois?
11. Mitä sellaisia asioita opit kurssilla, joiden koet tukevan rikoksettomuutta tulevaisuutta? Nimeä vähintään kolme konkreettista asiaa.

Kurssin toteutus

1. Miltä ryhmämuotoinen toteutus tuntui?
2. Mitä hyötyä ryhmävalmennuksesta on ollut sinulle?
3. Olisitko mieluummin suorittanut kurssin yksin? Miksi/Mikset?

4. Mitä mieltä olet toteutuskertojen määrästä?

5. Mitä mielestä olet kurssin kestosta/kerta?

Kurssin vaikuttavuus

1. Kuvaile, miten koet opittujen taitojen tukevan arkeasi?

2. Huomaatko eroa arjen sujuvuuteen kurssin jälkeen? Mitä?

3. Millaista hyötyä koet saaneesi kurssista?

4. Mitä hyötyä kurssista oli sinulle?

5. Miten ajatuksesi yhteiskuntaa kohtaan ovat muuttuneet?

6. Onko valmennus vaikuttanut asenteeseesi? Anna esimerkki.

7. Millä tavoin koet kurssin tukevan rikoksettomuutta tulevaisuudessa?

8. Kuvaile, millaisen muutoksen olet kokenut itsessäsi valmennuksen myötä?

9. Mikä on suurin muutos?

10. Onko sinulla muuta kommentoitavaa kurssista, joka ei tullut aiemmin puheissa esille?